

IV. DÍA DAS LETRAS GALEGAS: María Victoria Moreno

IV. 1. CREACIÓN: REEDICIÓNS COMENTADAS E FACSIMILES

Carreiro, Pepe, *Os Bolechas. María Victoria Moreno*, ilust. do autor, Santiago de Compostela: Edicións Bolanda, col. As miñas primeiras Letras Galegas, [lectorado autónomo], 2018, 19 pp. (ISBN 978-84-697-8091-6).

Libro de Pepe Carreiro (Vigo, 1954) editado por Edicións Bolanda. Trátase dunha publicación que forma parte dunha serie centrada en diferentes figuras homenaxeadas polo Día das Letras Galegas, a xeito de guías de aprendizaxe, cun propósito didáctico. Dunha maneira sinxela e divertida, a obra presenta as personaxes que constitúen o grupo dos Bolechas, unha familia de seis irmáns, Carlos, as xemelgas Loli e Pili, Braulio, Sonia e Tatá, que xunto ao seu can, Chispa, de viaxe pola cidade de Lugo. A obra constitúe unha defensa á igualdade entre homes e mulleres. As ilustracións do autor retratan as diferentes personaxes dos Bolechas e acompañan e exemplifican a temática da obra

Referencias varias:

- D. G., “Os Bolechas dedican un libro a la escritora María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 3 maio 2018, p. 65.

Descríbese a presentación do novo título da colección “As miñas primeiras Letras Galegas” dedicado a María Victoria Moreno e do proxecto audiovisual dos Bolechas para dar a coñecer á infancia as figuras homenaxeadas nas Letras Galegas. Indica que os capítulos da serie animada poderán verse no Xabarín Club da TVG e fai un repaso histórico polo fenómeno de Os Bolechas con máis de 550 títulos.

- Noelia Díaz, “Os Bolechas conmemoran el Día das Letras con una obra sobre María Victoria Moreno”, *Diario de Ferrol*, “Sociedad”, p. 37/ *El Ideal Gallego*, p. 36, 3 maio 2018.

Ademais de anunciar o novo título da colección “As miñas primeiras Letras Galegas”, preséntase a nova serie audiovisual de monicreques, para dar a coñecer á infancia autores da literatura galega homenaxeados nas Letras Galegas, que se emitirá no programa *Xabarín Club* da TVG. Tamén se informa de que se puxo en marcha unha páxina web sobre “As miñas primeiras Letras Galegas” con xogos e actividades para toda a familia.

- Mario Álvarez, “Os Bolechas dedican un libro e unha serie audiovisual a Mª Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 3 maio 2018, p. 36.

Informa da presentación na sede da Real Academia Galega do proxecto audiovisual dos Bolechas para dar a coñecer á infancia as figuras homenaxeadas nas Letras Galegas. Indica que tamén se presentou o novo título da colección “As miñas primeiras Letras

Galegas” dedicado a María Victoria Moreno. Por último, comenta que os capítulos da serie animada poderán verse no Xabarín Club da TVG e fai un repaso histórico polo fenómeno de Os Bolechas con máis de 550 títulos.

Moreno, María Victoria, *A brétema*, Vigo: Urco Editora, col. Infantil, 2018, 36 pp. (ISBN: 978-84-16121-93-9).

Álbum ilustrado de María Victoria Moreno (Valencia de Alcántara, 1939) que trata sobre como se forma a brétema de maneira lúdica e divertida, dirixida ao público máis cativo.

Recensións:

- Carmela Ferreira Boo, “María Victoria Moreno no fluír eterno do tempo”, *El Correo Gallego*, “Dominical”, “Literatura Infantil e Xuvenil”, “ELOS de lectura”, 20 maio 2018, pp. 2-3.

Recensiona a obra literaria de María Victoria Moreno, deténdose e ofrecendo un detallado comentario de cada un dos seus libros. As obras que reseña son as seguintes: *Mar adiante. Historias de nenos pra nenos*, o conto *A festa no faiado*, *A Brétema*, *Leonardo e os fontaneiros*, *Anagnórise*, *Guedellas de seda e liño*, *¿Un cachiño de bica?*, *¿E habrá tirón de orellas?*, *¡Xa non teño medo!* e *Eu conto, ti cantas...* das cales desenvolve cuestións relacionadas coa temática, os personaxes, a trama e a súa relevancia no sistema literario infanto-xuvenil galego. En palabras de Ferreira Boo: [María Victoria Moreno foi] “unha pioneira na literatura infantil e xuvenil galega”.

Referencias varias:

- B. L., “Urco reedita dous contos infantís de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 8 xaneiro 2018, p. 7.

Informa da reedición de dous contos infantís, *A brétema* e *O cataventos*, da escritora María Victoria Moreno, homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018, por parte da editora Urco.

- Xosé Castro Ratón, “A encantadora de palabras”, *Diario de Arousa /Diario de Ferrol*, “Opinión”, “Outra ollada”, 11 xaneiro 2018, p. 6.

Destaca o compromiso de María Victoria Moreno con Galicia e coa súa lingua. Sinala que *Leonardo e os fontaneiros* sempre foi a súa favorita, pese a que a máis coñecida é *Anagnórise*. Indica a publicación das obras *A brétema*, *O cataventos* e *O amor e as palabras* por parte de Urco Editora, coa colaboración de Xavier Senín.

_____, *O cataventos*, Vigo: Urco Editora, col. Infantil, 2018, 36 pp. (ISBN: 978-84-16121-94-6).

Álbum ilustrado de María Victoria Moreno (Valencia de Alcántara, 1939) protagonizado por un fahendoso galo chamado Don Pío que impide que as galiñas e os paxariños poidan desfrutar da súa liberdade na aldea. Trátase dun breve conto dividido en dúas partes, cun

narrador en primeira persoa encargado de describir o marco e o protagonista. A temática principal é a liberdade, presente na linguaxe caracterizada polo uso de metáforas, e a defensa da solidariedade, da sinceridade e da autenticidade ao criticar a tiranía do galo Don Pío. O protagonista caracterízase polo seu egoísmo e por sentir envexa dos demais.

Recensións:

- Carmela Ferreira Boo, “María Victoria Moreno no fluír eterno do tempo”, *El Correo Gallego*, “Dominical”, “Literatura Infantil e Xuvenil”, “ELOS de lectura”, 20 maio 2018, pp. 2-3.

Recensiona a obra literaria de María Victoria Moreno, deténdose e ofrecendo un detallado comentario de cada un dos seus libros. As obras que reseña son as seguintes: *Mar adiante*, *Historias de nenos pra nenos*, o conto *A festa no faiado*, *A Brétema*, *Leonardo e os fontaneiros*, *Anagnórise*, *Guedellas de seda e liño*, *¿Un cachiño de bica?*, *¿E haberá tirón de orellas?*, *¡Xa non teño medo!* e *Eu conto, ti cantas...* das cales desenvolve cuestións relacionadas coa temática, os personaxes, a trama e a súa relevancia no sistema literario infanto-xuvenil galego. En palabras de Ferreira Boo: [María Victoria Moreno foi] “unha pioneira na literatura infantil e xuvenil galega”.

Referencias varias:

- B. L., “Urco reedita dous contos infantís de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 8 xaneiro 2018, p. 7.

Informa da reedición de dous contos infantís, *A brétema* e *O cataventos*, da escritora María Victoria Moreno, homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018, por parte da editora Urco.

- Xosé Castro Ratón, “A encantadora de palabras”, *Diario de Arousa /Diario de Ferrol*, “Opinión”, “Outra ollada”, 11 xaneiro 2018, p. 6.

Destaca o compromiso de María Victoria Moreno con Galicia e coa súa lingua. Sinala que *Leonardo e os fontaneiros* sempre foi a súa favorita, pese a que a máis coñecida é *Anagnórise*. Indica a publicación das obras *A brétema*, *O cataventos* e *O amor e as palabras* por parte de Urco Editora, coa colaboración de Xavier Senín.

_____, *Diario da luz e a sombra*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Literaria, Crónica, xaneiro 2018, 128 pp. (ISBN: 978-84-9782-233-6).

Obra de María Victoria Moreno (Valencia de Alcántara, 1939) que recolle a súa experiencia e reflexións como enferma de cancro de mama. Trátase dunha crónica literaria escrita desde a serenidade e a coraxe mais tamén a sinceridade e a humildade da protagonista. A autora lémbra-nos a importancia de conservar aquilo que é realmente importante na vida e que ás veces subestimamos.

Recensións:

- Xesús Alonso Montero, “Un ensaio maxistral”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 30 abril 2018, p. 14.

Fala da xénese e o acto de presentación de *Diario da luz e a sombra*, cando María Victoria xa padecía cancro e no que aparecen referencias a García Lorca ou Miguel Hernández e reflexións sobre a morte e as distintas fases previas. Por último, solicita unha edición especial deste ensaio maxistral, “conmover e aleccionador”.

_____, *É a lúa que baila... María Victoria Moreno e a lírica dos Seis poemas galegos de Federico García Lorca*, introd. Xesús Alonso Montero, Santiago de Compostela/ Vigo: Consorcio de Santiago/ Editorial Galaxia, col. Varios, n.º121, febreiro 2018, 104 pp. (ISBN: 978-84-9151-159-5). ■

Obra publicada pola Editorial Galaxia en colaboración co Consorcio de Santiago (Valencia de Alcántara, 1939) centrada na faceta filolóxica, lectora e investigadora de María Victoria Moreno. Está presidido por “«Danza da lúa en Santiago». Suxerencias para unha aproximación a Federico García Lorca, poeta galego”, un estudo publicado orixinalmente no ano 1985 na revista madrileña de estudos galegos *Madrygal*. O volume inclúe tamén os *Seis poemas galegos* de Federico García Lorca, un anexo con comentarios de María Victoria Moreno á “Cantiga do neno da tenda” e un minucioso estudo introdutorio da man do académico e profesor Xesús Alonso Montero, que se sitúa xa como unha referencia no estudo da escrita de María Victoria Moreno.

Referencias varias:

- E. Ocampo, “Un libro recolle o artigo de María Victoria Moreno sobre os ‘Seis poemas galegos’ de Lorca”, *La Opinión*, “Sociedad, cultura y ocio”, p. 27/ *Faro de Vigo*, “Sociedad”, p. 38, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018.

Dá conta da publicación de *É a lúa que baila... María Victoria Moreno e a lírica dos Seis poemas galegos de Federico García Lorca*, un libro que recolle un artigo que a homenaxeada no Día das Letras Galegas deste ano escribiu a propósito dos *Seis poemas galegos* de Lorca.

_____, *Nosoutras*, lim. e trad. Xavier Senín, Vigo: Urco Editora, col. Urco xuvenil, lectorado a partir de 9 anos, xaneiro 2018, 88 pp. (ISBN: 978-84-15699-75-0).

Volume de María Victoria Moreno (Valencia de Alcántara, 1939) que compila sete textos escritos pola autora en diferentes etapas da súa traxectoria literaria, todos eles destinados a un público xuvenil. Os relatos intitolados son: "O aguinaldo", "As follas feren xermendo", "Contra a noite" e "A casa das Marías", que corresponden a unha etapa na que aínda non tomara a firme decisión de entregarse á lingua galega. Ao contrario que acontece cos relatos "A gaiola", se cada a súa primeira contribución á nosa literatura, e "Nocturno en tres tempos". Completa esta recompilación o texto "Nosoutras", que pola súa importancia dálle título a este libro.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Adiós a Cantos de Taberna”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 26 maio 2018, pp. 62-63.

Recolle sucintamente, con axuda de dúas fotografías, a presentación do libro de Urco na Casa da Luz de Pontevedra. Participaron no acto Xavier Senín, María Montes, David Cortizo e unha concelleira, así como a filla e o viúvo da escritora.

IV.2. MONOGRAFÍAS, EDICIÓN CRÍTICAS E LIBROS COLECTIVOS. ANTOLOXÍAS

Aleixandre, Marilar e Fina **Casalderrey**, *María Victoria Moreno. A muller que durmía pouco e soñaba moito*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Merlín, n.º 267, lectorado a partir de 11 anos, febreiro 2018, 128 pp. (ISBN: 978-84-9121-311-6).

Obra das autoras Marilar Aleixandre e Fina Casalderrey que se presenta como un volume homenaxe a María Victoria Moreno no que se ofrece un fermoso relato da escritora. No libro faise un percorrido polos fitos máis relevantes da biografía da autora, desde a súa infancia até a súa chegada en 1963 a Galicia, onde exerceu como profesora de lingua e literatura.

Referencias varias:

- X. F., “Dúas biografías afondan na vida e no carácter de María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 10 marzo 2018, p. 32.

Comenta as dúas biografías debidas a Montse Pena e a Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre que percorren fitos vitais e literarios de Moreno e o carácter da escritora e que parten da data de nacemento de 1939 e non 1941, como aseguraban as biografías oficiais.

- Montse García, “Biografía de María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “La Voz de Santiago”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Literatura”, 13 marzo 2018, p. L10.

Anuncia a presentación desta biografía na Librería Couceiro que percorre os principais fitos vitais e literarios da autora.

Alonso Montero, Xesús, *María Victoria Moreno. A proeza da súa vida e da súa literatura*, A Coruña: *La Voz de Galicia* edicións, maio 2018, 142 pp. (ISBN: 978-84-9757-316-0).

Obra de Xesús Alonso Montero que se presenta como un volume homenaxe a María Victoria Moreno no que se fai un repaso pola vida e obra da protagonista do Día das Letras Galegas 2018.

Referencias varias:

- Xesús Fraga, “Literatura grande para lectores cativos”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 13 maio 2018, p. 36.

Salienta a pegada e o compromiso da autora coa Literatura Infantil e Xuvenil galega, repasando a súa traxectoria literaria dirixida aos máis novos, ademais da súa achega ao ensino con manuais académicos para as aulas. Por último, informa do libro que se lle dedicará na colección “Biblioteca Gallega” escrito por Xesús Alonso Montero de *La Voz de Galicia*.

Fajardo, Montse, *O escalón de Ulises. A Pontevedra dos afectos de María Victoria Moreno, a mestra que escribía libros*, Pontevedra: Concellería de Patrimonio e Memoria

Histórica de Pontevedra, col. Merlín, Infantil e xuvenil, maio 2018, 134 pp. (ISBN: 978-84-09-01805-5). ♦

Volume homenaxe de Montse Fajardo (Vilagarcía de Arousa, 1973) á figura de María Victoria Moreno, que se centra nas vivencias da en Pontevedra, cidade na que viviu boa parte da súa vida.

Recensións:

- Ramón Rozas, “Mª Victoria no mapa dos afectos”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Rue Saint - Antoine nº 170”, 7 maio 2018, p. 6.

Comenta que o Concello de Pontevedra publicou esta obra para mostrar a pegada inesquecible que deixou a escritora nesta cidade e o amor polos demais. Indica que recolle entrevistas a amizades, profesores, alumnado e familiares cos que compartiu a súa vida, a paixón pola educación e a escrita; e que conta cun fermoso deseño de Rosa de Cabanas e ilustracións de Manuel Uhía. Por último, cualifica á escritora como unha muller valente por dedicarse á literatura infantil, por usar o galego, por facer educación e por facer de Pontevedra “unha aula exterior na que participar dunha vida en común”.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Broche de oro de la Filarmónica”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 15 maio 2018, pp. 54-55.

Montse Fajardo, en calidade de autora de *O escalón de Ulises*, ofreceu unha charla arredor de María Victoria Moreno para o alumnado do CEIP de Ponte Sampaio.

- Sara Vila, “As biografías de 130 mulleres nutren á rede da memoria das pontevedresas”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, 22 decembro 2018, p. 13.

Informa que o Concello de Pontevedra pon en marcha unha web que reúne información de mulleres importantes da cidade para condensar o traballo do proxecto “A Memoria das Mulleres”. Indica que conta cun amplo fondo gráfico e audiovisual, que recolle os cambios no rúeiro para visibilizar as mulleres e que se pode descargar material, como é o caso da obra *O escalón de Ulises*, de Montse Fajardo, sobre María Victoria, e os paneis da exposición “Do gris ao violeta”. Por último, salienta que nun futuro pretende abranguer as novas tecnoloxías e a banda deseñada, ademais de implicar a comunidade educativa e empregar o teatro.

Gracián, Ánxela, *Doce cartas a María Victoria Moreno*, ilust. Antonio Seijas, A Coruña: Hércules de Ediciones, col. Novas lecturas de Hércules, marzo 2018, 128 pp. (ISBN: 978-84-947770-6-6).

Biografía novela de Ánxela Gracián (Castroverde, 1968) que xira arredor da figura de María Victoria Moreno, presentando os fitos máis relevantes da vida e obra da escritora homenaxeada no Día das Letras Galegas. A historia está narrada por un dos personaxes creados pola propia autora, o lobo Garimoso, protagonista doutro libro de Victoria Moreno, *Mar adiante*. Ao longo de doce cartas faise unha achega ao compromiso coa lingua

e a cultura galegas adoptado pola autora; ao nacemento e os seus primeiros anos de vida; á profesión de mestra; á súa fascinación por Galicia; á súa estancia en Barcelona; ás súas relacións persoais; ás vivencias en Lugo; ao seu labor como escritora; á enfermidade que padeceu etc. Trátase dunha biografía que xoga con toda a produción de María Victoria Moreno e que mesmo permite a súa lectura facendo un xogo de escollas, nun diálogo deliberado cun dos seus libros máis innovadores formalmente no seu momento, *Leonardo e os fontaneiros*.

Recensións:

- Xosé Feixó, “Garimoso xeneroso”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 668, “Libros”, 10 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 617, “Libros”, 19 maio 2018, p. 10.

Informa da publicación de *Doce cartas a María Victoria Moreno* de Ánxela Gracián, unha biografía en memoria da autora homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018 que se presenta de forma novelada cun narrador e protagonista moi especial, o lobo Garimoso, un dos personaxes máis coñecidos do universo literario infantil de María Victoria Moreno.

- Xesús Alonso Montero, “Cando María Victoria chegou a Lugo (1965)”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, pp. 82-83.

Faise un percorrido pola traxectoria académica e profesional de María Victoria Moreno. Alude á súa obra *Mar adiante* (1973) sinalando que se trata dun libro de contos no que aparece a historia de “Mariquiña e o lobo”. Di que a figura deste animal foi aproveitada por María Ánxela Gracián como narrador da obra *Doce cartas a María Victoria Moreno* (2018). Fai referencia a que Xesús Rábade Paredes foi alumno de María Victoria Moreno e a que *Mar adiante* constitúe a primeira obra da escritora en galego e que conta cun prólogo de Alonso Montero.

Referencias varias:

- ECG, “Biografía literaria sobre María Victoria Moreno de Hércules de Ediciones”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 16 marzo 2018, p. 43.

Anuncia a presentación desta biografía literaria en Compostela e que cualifica de “innovadora aposta”. Indica que participarán a editora, a autora e o académico Xesús Alonso Montero con acompañamento poético-musical de Miguel Requeixo e Miguel López Pombo.

- Montse García, “A traxectoria de María Victoria Moreno en doce cartas”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Publicaciones”, 20 marzo 2018, L11.

Anuncia a presentación desta biografía literaria na Librería Couceiro que se estrutura a modo de doce cartas.

- Mario Álvarez, “Hércules de Ediciones publica ‘Doce cartas a Mª Victoria Moreno’”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 21 marzo 2018, p. 37.

Faise eco da presentación na librería Couceiro desta biografía literaria que conta con ilustracións de Antonio Seijas e a ollada innovadora de Ánxela Gracián que percorre a vida de María Victoria recorrendo a un dos personaxes máis entrañables da autora, o lobo Garimoso do conto de Mariquiña en *Mar adiante*. Saliéntase que se rememora a infancia, as vivencias da mocidade, a concepción da docencia, a lealdade aos amigos, o sentido épico da vida e a escrita. Por último, indícase que o acto contou coa presenza de Alonso Montero, a editora Laura Rodríguez e Román Rodríguez, ademais de ter acompañamento poético-musical.

- Marcelino Agís Villaverde, “Doce cartas a Mª Victoria”, *El Correo Gallego*, “Opinión”, “Al sur”, 26 marzo 2018, p. 2.

Informa da presentación do libro *Doce cartas a María Victoria Moreno* (Hércules Ediciones, 2018) da autora Ánxela Gracián, con ilustracións de Antonio Seijas, na librería compostelá Couceiro. Comenta a obra e trata aspectos como a voz narrativa e sinala que uno protagonista xa apareceu noutra obra da autora como é *Mar adiante* acompañando á protagonista Mariquiña.

- Jaureguizar, “Gracián: ‘María Victoria Moreno aprendeu galego dos alumnos’”, *El Progreso*, “Vivir” “Cultura” “Literatura”, 5 abril 2018, p. 46.

Na presentación da biografía novelada, a escritora Ánxela Gracián comentou que María Victoria aprendeu galego do seu alumnado e repasou fitos vitais da homenaxeada, como a transformación que sofre en Lugo ao converterse nunha profesora “tolerada” de galego e “amiga dos comunistas”. Indica que as vivencias de María Victoria son vehiculadas a través das cartas que o lobo Garimoso lle envía.

- Mario Outeiro, “Doce cartas a María Victoria Moreno”, *El Progreso*, “Opinión”, “Tribuna política”, 6 abril 2018, p. 30.

Comenta a presentación en Lugo desta “interesante” biografía literaria e apunta a traxectoria profesional e literaria da autora, Ánxela Gracián, para logo profundar nas calidades deste libro “de lectura áxil e entretida” que conta con extractos das obras de Moreno e de outras relacionadas con ela. Indica que a obra está narrada por un personaxe, o lobo bondadoso e protector de *Mar Adiante* (1973), e que o núcleo consta de doce cartas nas que o lobo Garimoso narra “con admiración e precisión” acontecementos vitais da autora.

- B. L., “El lobo Garimoso le escribe doce cartas a María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 10 abril 2018, p. 13.

Indica que esta obra reúne unha serie de cartas escritas polo personaxe do Lobo Garimoso nas que repasa vida e obra de María Victoria Moreno. Informa que o libro se presentou no IES Torrente Ballester e resume o seu argumento.

- S. S., “Ánxela Gracián presentó ‘Doce cartas a Mª Victoria Moreno’”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 13 maio 2018, p. 33.

Recolle o acto de presentación desta biografía literaria na Librería Couceiro que se estrutura a modo de doce cartas. Indica que tamén asistiron Blanca Ana Roig, a editora

Laura Rodríguez e Herminia Pousa, edil de Cultura.

Moreno, María Victoria, *Mar adiante. Historias de nenos pra nenos*, Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, maio 2018, 104 pp. (ISBN: 978-84-92923-90-8). ♦

Volume-homenaxe presentado polo Consello da Cultura Galega no que se presenta a edición facsimilar de *Mar adiante*, a súa primeira novela en lingua galega e unha das novelas fundadoras da literatura infantil en galego. Esta edición conmemorativa está enriquecida cun texto orixinal da autora, ilustrado por ela mesma, o conto mecanoscrito «Crarisca». Ademais, o libro acolle dous estudos previos: un primeiro do experto en historia literaria, Xesús Alonso Montero, e un texto escrito por Sara Alonso Pimentel en forma de carta persoal que dá resposta a «unha conversa pendente». Obra de carácter realista que fai unha crítica ao sistema educativo e os métodos represivos da escola tradicional á vez que propón a aprendizaxe empírica en contacto coa natureza. Nela, mestúranse historias independentes que os personaxes contan uns a outros a modo de fábulas clásicas co fin de propoñer unha ensinanza. Trátase dunha obra chea de simbolismo, mitos e de referencias á literatura que fala da aprendizaxe en contacto coa natureza, a solidariedade, o amor, etc.

Recensións:

- Carmela Ferreira Boo, “María Victoria Moreno no fluír eterno do tempo”, *El Correo Gallego*, “Dominical”, “Literatura Infantil e Xuvenil”, “ELOS de lectura”, 20 maio 2018, pp. 2-3.

Recensiona a obra literaria de María Victoria Moreno, deténdose e ofrecendo un detallado comentario de cada un dos seus libros. As obras que reseña son as seguintes: *Mar adiante*, *Historias de nenos pra nenos*, o conto *A festa no faiado*, *A Brétema*, *Leonardo e os fontaneiros*, *Anagnórise*, *Guedellas de seda e liño*, *¿Un cachiño de bica?*, *¿E haberá tirón de orellas?*, *¿Xa non teño medo!* e *Eu conto, ti cantas...* das cales desenvolve cuestións relacionadas coa temática, os personaxes, a trama e a súa relevancia no sistema literario infanto-xuvenil galego. En palabras de Ferreira Boo: [María Victoria Moreno foi] “unha pioneira na literatura infantil e xuvenil galega”.

Referencias varias:

- Montse García, “Os inicios de María Victoria Moreno en galego volven nunha edición facsimilar” *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 4 maio 2019, p. 37.

Dá conta da publicación da edición facsimilar, dirixida por Alonso Montero e Emilia Pimentel. Destácase que Ramón Villares tamén participou na elaboración dos estudos arredor da obra. Asemade, menciónase a inclusión dun conto inédito, *Crarisca*, tamén engadido nesta edición facsimilar.

Pena Presas, Montse, *A voz insurrecta. María Victoria Moreno, entre a literatura e a vida*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Letras galegas, n.º 23, febreiro 2018, 180 pp. (ISBN: 978-84-9151-156-4).

Volume-homenaxe de Montse Pena Presas (Sada, 1981) formado por un conxunto de apartados curtos nos que se van esmiuzando as contribucións máis importantes de María Victoria. A obra presenta os fitos máis relevantes da súa biografía mais tamén da súa andaina profesional, nomeadamente, no eido literario.

Recensións:

- Mario Regueira, “A historia da que contaba historias”, *Sermos Galiza*, n.º 289, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 22 marzo 2018, p. 6.

Desenvolve cuestións referidas á temática da obra centrada na traxectoria vital da autora, subliñando os fitos máis destacables da súa vida e cualifica o estilo de Pena Presas como “unha biografía ben construída” desde o punto de vista formal e de contido, deixando á marxe calquera tentativa haxiográfica.

- María Navarro, “Exemplar insurrecta”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, n.º 667, “Libros”, 3 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “Saberes”, n.º 616, “Libros”, 12 maio 2018, p. 10.

Indica que a autora ofrece unha “caracterización extraordinaria” da escritora e describe a súa estrutura en cinco partes para facer un percorrido vital e literario no que salienta o compromiso, entrega, dedicación e entusiasmo. Comenta que en cada apartado se reflicten o amor, o ensino, a biblioteca e a escritora que transmite tamén o amor polos animais, a mestura de realidade e fantasía e valores como a humildade, o compañeirismo, a xenerosidade, a sensibilidade e experiencias persoais. Por último, salienta o “carácter reivindicativo e innovador da escritora”, o papel da muller na sociedade e o universo adolescente que mostra.

Referencias varias:

- X. F., “Dúas biografías afondan na vida e no carácter de María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 10 marzo 2018, p. 32.

Comenta as dúas biografías debidas a Montse Pena e a Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre que percorren fitos vitais e literarios de Moreno e o carácter da escritora e que parten da data de nacemento de 1939 e non 1941, como aseguraban as biografías oficiais.

- Alfredo Conde, “Contra a lei do funil”, *La Región*, “Opinión”, “Las páginas y las horas”, 19 marzo 2018, p. 30.

Critica a escolla da RAG para o Día das Letras Galegas de autores de textos inconsistentes e a publicación por parte das editoriais galegas de biografías do autor homenaxeado, reparando nesta de Montse Pena na que se entera que un poema seu foi censurado polo funcionariado franquista e suprimido na antoloxía *Os novísimos da poesía galega*, de María Victoria Moreno.

- Lourdes Varela, “Montse Pena Presas. ‘María Victoria Moreno foi unha muller adiantada ao seu tempo’”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, n.º 664, “Entrevista”, 12 abril 2018, p. V/ *La Opinión*, “Saberes”, n.º 613, 21 abril 2018, p. 11.

Entrevista na que a investigadora Montse Pena explica o sentido do título desta biografía, dá a súa opinión sobre o feito de dedicar por primeira vez o Día das Letras Galegas a unha persoa non nacida en Galicia e salienta o ser pioneira na LIX e adiantada ao seu tempo, abordando temáticas como o machismo, a violencia de xénero, a drogadicción ou o multiculturalismo. Tamén comenta o feito de ser finalista do Premio Café Gijón, recolle as impresións do alumnado de María Victoria Moreno e apunta o amplo legado que deixou, dignificando as autoras infantís.

- Cuca M. Gómez, “Palillada previa al Día da Muiñeira”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 27 maio 2018, pp. 70-71.

Recolle unha nota sucinta, con fotografía incluída, do “Vermú entre libros” que Montse Pena Presas e Rosalía Fernández Rial compartiron na Librería Paz.

- Cuca M. Gómez, “Esto sí que son espantapájaros”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 30 maio 2018, pp. 62-63.

Recolle o paso por O Gorgullón de Montse Pena Presas para falar da súa biografía de María Victoria Moreno.

Perozo, Xosé A., *María Victoria, terra adiante*, ilustr. Antonio Seijas, Santiago de Compostela: Auga Editora, col. Estrela Polar, 2018, lectorado autónomo, 47 pp. (ISBN: 978-84-947801-7-2).

Volume-homenaxe de Xosé A. Perozo (Llerena, 1951) centrado na figura de María Victoria Moreno, recollendo aqueles aspectos máis interesantes e relevantes da súa andaina vital e profesional.

Roig Rechou, Blanca-Ana (ed.), *Día das Letras Galegas 2018. María Victoria Moreno. Nun lugar de Galicia*, ilustr. María Jesús Agra Pardiñas, Guillermo Calviño Santos Olalla Cortizas, Carmen Franco-Vázquez e Candela Rajal Alonso, Santiago de Compostela: Servizo de Publicacións da Universidade de Santiago de Compostela, abril 2018, 260 pp. (ISBN: 978-84-16954-71-1). ♦

Volume co que o Departamento de Filoloxía da Universidade de Santiago de Compostela homenaxea a autora á que no ano 2018 se lle dedica o Día das Letras Galegas e cuxa edición correu ao coidado de Blanca-Ana Roig Rechou. Ábrese cunha “Introdución” da editora, que anticipa o contido do volume, e á que lle seguen unha “Cronobio-bibliografía”, da autoría de Belén Bouzas Gorgal e Blanca-Ana Roig Rechou, nas que as responsábeis repasan a vida e obra da autora, e tres textos inéditos: o primeiro, un relato en forma epistolar de Pedro Ferriol, viúvo da homenaxeada, no que conta como se coñeceron, como viviron e como se tiveron que despedir; o segundo, un traballo titulado “Nosoutras”, inédito até o momento, cedido pola familia de María Victoria e traducido por Xavier Senín, e, finalmente, o terceiro texto, unha homenaxe que Xavier Senín, en colaboración con membros do grupo de investigación CELT, lle fixo no marco do III curso de formación continua, celebrado na Biblioteca de Afundación no ano 2006. A seguir, na sección denominada “Para saber máis”, acóllense dez traballos de estudosos

coñecedores da súa obra e percorrido vital. Xesús Alonso Montero, en “Da alofonía e da autofonía, e, neste universo, o nome preclaro e singular de María Victoria” (pp. 89- 104), fíxase en aspectos referidos á posición que María Victoria ocupou no campo cultural galego, unha alófona que se converteu en autófona central, como Montero demostra de forma preclara despois de se referir a moitas voces alófonas que non seguiron o percorrido de María Victoria. A continuación, os restantes colaboradores deste volume detéñense na produción concreta da autora. Así, Marcelino Agís Villaverde analiza *Diario da luz e da sombra* dende a mirada dun filósofo en “Nas soleiras do derradeiro horizonte” (pp. 105-118); Mar Fernández Vázquez a obra *Leonardo e os compañeiros*, unha das máis queridas pola autora homenaxeada, en “*Leonardo e os fontaneiros* desde a figura do lector” (pp. 119-132); Carmen Franco Vázquez detéñese na función das ilustracións que acompañaron as súas obras destinadas aos novos en “Navegando polas imaxes das obras de María Victoria Moreno” (pp. 133-144); Ánxela Gracián realiza un suxestiva proposta a partir da lectura da obra de María Victoria no traballo titulado “Abecedario de María Victoria” (145-168); Marta Neira Rodríguez detéñese en *Anagnórise* dende unha análise de xénero en “O poder das mulleres. *Anagnórise*, de María Victoria Moreno” (pp. 169- 180); María Xesús Nogueira en “A antoloxía *Os novísimos da poesía galega*, de María Victoria Moreno no relato historiográfico da poesía galega contemporánea” (pp. 181-198) explica como naceu a antoloxía, as escollas realizadas, e analiza a obra tendo en conta o contexto no que xorde; Verónica Pousada achégase á obra da autora dende o punto de vista lingüístico en “A fraseoloxía da autora: *Guedellas de seda e liño*” (pp. 199- 208); Armando Requeixo, en “Elexías de brisa. A escrita de María Victoria Moreno alén do infantoxuvenil” (pp. 209- 240) detense na produción para adultos de María Victoria, e Isabel Soto, en “Apuntamentos sobre a obra infantil e xuvenil e María Victoria Moreno. *Guedellas de seda e liño*: a estratexia do contraste” (pp. 241-260), despois dunha referencia xeral á obra da autora, ofrece unha análise minuciosa doutra das obras emblemáticas da literatura xuvenil de María Victoria, a xa referida *Guedellas de seda e liño*.

Roig Rechou, Blanca-Ana (coord.), *María Victoria Moreno. Homenaxe. Palabra fértil no Tempo*, Santiago de Compostela: Xunta de Galicia. Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, col. Cadernos Ramón Piñeiro (Cadernos galegos de pensamento e cultura), vol. XXXVIII, 1 maio 2018, 336 pp. (ISBN: 978-84-453-5294-6). ♦

Monográfico de autoría colectiva no que se abordan distintas facetas de María Victoria Moreno (Valencia de Alcántara-Cáceres, 1939-Pontevedra, 2005). En relación coa literatura galega acóllense os seguintes traballos:

- Blanca-Ana Roig Rechou, “Unha lectura da obra infantil e xuvenil de María Victoria Moreno. A modo de Limiar”, pp. 9-28.

Repaso por traballos seus, resultantes das súas “primeiras investigacións, nos que considere a María Victoria unha pioneira”, caso da súa tese de doutoramento *A Literatura Galega Infantil: Perspectiva diacrónica, descrición e análise da actualidade* (1994) e *A Literatura Infantil e Xuvenil en Galicia / La Literatura Infantil y Juvenil en Galicia* (2000). Conclúe que “sempre destaquei o labor pioneiro e o bo facer da escritora para mesmo considerala clásica, fíxeno ben en solitario ben en traballos con outras compañeiras e compañeiros, edicións, coedicións etc. para rematar antes deste 2018 coa

coordinación da *Historia da Literatura Infantil e Xuvenil Galega (2015)*". Complementa a bibliografía sobre María Victoria Moreno aludindo aos demais traballos que aparecen neste monográfico.

No apartado "Contribucións", acóllense os seguintes traballos:

-Eulalia Agrelo, "María Victoria Moreno: unha precursora na inclusión educativa e social", pp. 81-96.

Dáse a coñecer como dende a lingua e a literatura galega se está a traballar na inclusión cun repertorio de obras literarias grazas á mediación fundamentalmente da ONCE. Tamén se dá conta do labor de difusión e promoción da literatura galega que levou a cabo esta institución entre os máis novos, sempre co apoio da mestra e escritora María Victoria Moreno.

-Marilar Aleixandre, "A paixón por ensinar: mestras e metáforas do leite en María Victoria Moreno", pp. 97-110.

Ofrécese unha detallada análise do modo en que se reflicte a relación afectiva de María Victoria Moreno pola lingua galega tanto na súa produción literaria infanto-xuvenil como na súa novelística destinada ao público adulto, prestando atención a *Onde o aire non era brisa* (2009).

-Luís Alonso Girgado, "María Victoria Moreno Márquez, escritora e profesora", pp. 111-120.

Ofrécese unha reflexión crítica sobre o feito da elección de María Victoria Moreno como figura homenaxeada polo Día das Letras Galegas 2018, designada pola Real Academia Galega. Faise, tamén, un breve percorrido pola súa produción literaria, citando algunhas das obras máis relevantes da escritora.

-Luís Cochón, "*Anagnórise*, nouvelle de amor e ruta", pp. 121-126.

Centra a atención na análise da novela *Anagnórise*, de temática amorosa, que desenvolve a cuestión dos puntos de vista e as voces narrativas que conforman o relato así como a estrutura interna da narración.

-María Jesús Fernández, "María Victoria Moreno: a novela como unha viaxe", pp. 127-138.

Recolle a súa experiencia persoal con María Victoria Moreno e, ademais, comenta diferentes conferencias que dou a escritora, a relación existente entre o xénero narrativo da novela co concepto da viaxe e repara na obra literaria de María Victoria Moreno, xustificando a tese de que a idea de viaxe está moi presente nas obras da homenaxeada.

- Mar Fernández-Vázquez, "Motivos e recursos literarios en *Anagnórise*", pp. 139-152.

Tras recoller valoracións de distintos mediadores en vida da autora homenaxeada, aclara a escolla da novela *Anagnórise* para abordala á luz dos motivos e recursos literarios, por considerar que os emprega "para achegar verosimilitude á trama e establecer un xogo

intertextual coas súas lecturas de referencia (o *Quixote*, de Miguel de Cervantes e *O Principiño*, de Antoine de Saint-Exupéry)". Analiza a reescrita de argumentos da literatura universal que concretiza nos correspondentes motivos, caso dos argumentos de Timbreo e Fenicia, e de Tito e Gisipo, concretizados nos motivos do descontento, da proba de amizade, do rebelde e da rivalidade. Conclúe que "os motivos e recursos literarios abordados reflicten a incuestionable calidade literaria da escrita de Mª Victoria Moreno" e que *Anagnórise* "reitera os recursos da persoa-guía e da viaxe iniciática, presentes na súa narración inaugural *Mar adiante* (*Historias de nenos pra nenos*)".

-Carmen Ferreira, "Navegando *Mar adiante*", pp. 153-166.

Comenta a importancia da obra *Mar adiante* na formación da Literatura Infantil e Xuvenil galega, destacando da mesma o seu carácter innovador e revolucionario ao poñer sobre o tapete o modelo educativo imperante na época. Comeza cunha breve contextualización da autora, situándoa como escritora de literatura infanto-xuvenil, para logo afondar na novela *Mar adiante*, novela fundadora da literatura infantil e xuvenil en lingua galega.

-Moncha Fuentes, "Vermello sobre azul", pp. 167-172.

Relata a súa experiencia como alumna de María Victoria Moreno en Pontevedra cando esta se trasladou para impartir o curso 1967-1968. Este curso foi para quen asina este texto, "un dos máis importantes da miña vida".

-Antonio García Teijeiro, "Á sombra da emoción da palabra literaria de María Victoria Moreno", pp. 173-188.

Lembra a súa experiencia persoal con María Victoria Moreno, facendo un percorrido polas vivencias que compartiu coa homenaxeada, deténdose naqueles aspectos máis interesantes e relevantes da súa biografía mais tamén da súa obra. Segundo García Teijeiro, a autora homenaxeada "fixo do galego a súa lingua e dotou a súa obra dun prestixio completamente imprescindible nunha lingua minorizada que loitaba por sobrevivir".

-Ánxela Gracián, "A biblioteca persoal de María Victoria: reflexións sobre os propios libros", pp. 189-208.

Propón unha análise panorámica e rápida de boa parte da produción literaria da autora homenaxeada, trazando así o seu perfil como bibliófila coñecedora da importancia e valor das distintas edicións dos libros, as encadernacións dos mesmos, mais sobre todo, o valor do seu contido. Así, pois, detense en comentar as características da súa biblioteca persoal, na que se poden atopar relevantes títulos da literatura española e galega, así como outras curiosidades como enciclopedias, dicionarios, coleccións, etc.

-Eva Mejuro, "A medida dos sentimentos", pp. 209-214.

Relata a súa experiencia persoal con María Victoria Moreno cando esta era xefa de estudos no IESP de Vilalonga, e a responsable de asinar este texto estudaba neste centro educativo. Garda moi bos recordos da escritora, cualificándoa como un referente para a quen asina este texto: "Obrigada, María Victoria, polo referente que fuches para min e moitas outras, na literatura, na vida e na métrica dos sentimentos".

-Isabel Mociño González, “A narrativa xuvenil de María Victoria Moreno: *Guedellas de seda e liño*”, pp. 215-232.

Tras ofrecerse un breve percorrido pola traxectoria vital e profesional de María Victoria Moreno, o texto céntrase na análise da novela *Guedellas de seda e liño*, desenvolvendo cuestións relacionadas coa temática, os personaxes, o estilo e o contido que agocha o propio relato dirixido ao público infantil e xuvenil.

-Marta Neira, “As personaxes femininas de *O amor e as palabras*”, pp. 233-246.

Detense en analizar as personaxes femininas que protagonizan os relatos que conforman *O amor e as palabras*, tendo en conta que María Victoria Moreno foi unha pioneira na introdución de protagonistas femininas na Literatura Infantil e Xuvenil galega.

-David Otero, “María Victoria Moreno amor (ao) de país”, pp. 247-264.

Ofrece unha pormenorizada análise de cada unha das facetas da autora homenaxeada, comentando o seu bo facer como mestra así como a súa contribución como escritora de literatura infanto-xuvenil galega. Á súa vez, fai un percorrido pola traxectoria literaria da autora, facendo alusión a aqueles títulos máis relevantes da escritora e comentando o panorama editorial da época.

-Verónica Pousada Pardo, “Acheга fraseolóxica á obra de María Victoria Moreno: *Leonardo e os fontaneiros*”, pp. 265-276.

Céntrase na novela *Leonardo e os fontaneiros* (1986), de María Victoria Moreno, terceiro premio Barco de Vapor 1985, cuxos protagonistas son Antón e o can Leonardo, para logo analizar un total de 17 unidades fraseolóxicas atopadas nesta obra, dispostas por orde de aparición, atendendo a súa motivación e o seu significado. Ademais, déixase claro que se engaden breves fragmentos literarios co fin de facilitar a comprensión da expresión no contexto de uso empregado pola autora.

-Xesús Rábade Paredes, “María Victoria Moreno: *Elexías de luz*”, pp. 277-282.

Ofrece unha breve pero sucinta análise do poemario *Elexías de luz*, destinado aos máis pequenos. Nela, Rábade Paredes desenvolve cuestións relacionadas coa temática, de claro contido amoroso, en palabras do propio autor, “unha viaxe secuenciada de amor e desamor”, e co ritmo dos versos.

-Manuel Uhía, “María Victoria Moreno”, pp. 283-286.

Recolle e fai alusión, de maneira abreviada, ás experiencias que compartiu coa escritora como amigo e ilustrador. Remóntase ao inicio da súa amizade, comenta algunhas anécdotas e fai alusión a algunhas das súas obras para comentar moi por enriba algún aspecto delas, como poden ser os personaxes ou a temática.

Referencias varias:

- Marcelino Agís Villaverde, “Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Opinión”, “Al sur”, 21 maio 2018, p. 2.

Recorda a celebración do acto institucional das Letras Galegas na USC e cualifica á homenaxeada como “unha muller de extraordinaria sensibilidade literaria e humana” que coñeceu. Ademais informa da publicación do libro homenaxe da USC coordinado por Blanca-Ana Roig “alma mater” da difusión da LIX.

Soto, Isabel e Senín Fernández, Xavier, *María Victoria Moreno. Sementadora de futuro*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Crónica. Biografía, abril 2018, 160 pp. (ISBN: 978-84-9121-335-2).

Volume-homenaxe de Xavier Senín Fernández e Isabel Soto, a modo de biografía, centrado na figura de María Victoria Moreno. Despois dun limiar asinado polos autores, divídese en tres grandes apartados: “A traxectoria vital de María Victoria Moreno”, no que se fai un amplo repaso á traxectoria vital da autora dende a súa infancia en Estremadura e Segovia, pasando pola etapa barcelonesa e madrileña, até a súa chegada e permanencia en Galicia, onde se comprometeu fortemente coa cultura galega; “María Victoria Moreno, unha pioneira na Literatura Infantil e Xuvenil galega”, no que se explica o difícil agromar do sistema literario infantil e xuvenil galego e se fai unha achega a María Victoria como voz pioneira neste, así como un repaso á traxectoria da autora á par da conformación dese sistema, e “A obra infantil e xuvenil de María Victoria Moreno. Algunhas claves de lectura”, parte final na que os autores se centran nas obras que abriron camiño e nos contos ilustrados e relatos soltos da autora, destacando as claves de lectura desas producións, as características e temáticas tratadas, entre as que destacan a condena do autoritarismo e a transgresión feminina, o amor polos animais e a súa querenza pola terra, ademais do amor. Péchase o volume cun apartado coa bibliografía de María Victoria e outro coa bibliografía consultada.

Recensións:

- Estro Montaña, “Sementando o futuro”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 667, “Libros”, 3 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 616, “Libros”, 12 maio 2018, p. 10.

Salienta este estudo sobre o itinerario vital da “polifacética autora” e sobre as claves da súa obra literaria, ademais de achegar unha extensa bibliografía en varias linguas. Comenta que é unha “boa introdución ao pensamento e á literatura” desta escritora que asumiu a lingua galega e que foi pioneira na creación e difusión da literatura infantil e xuvenil. Logo repasa a biografía da autora e repara que esta monografía é un material de apoio moi eficaz e rigoroso para o profesorado e que complementa a biografía realizada por Marilar Aleixandre e Fina Casalderrey.

Referencias varias:

- Diego Ameixeiras, “A señora que escribiu ‘Anagnórise’”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Libros”, “1.080 almas”, 20 abril 2018, p. 8.

Salienta as complexidades formais e a “trama prometedora” da novela xuvenil *Anagnórise*, ao tempo que resume o seu argumento. Logo indica que na monografía de Soto e Senín débúxase un “fermoso retrato vital” que dá a coñecer a vida da autora “nunha dimensión que engrandece a súa figura pioneira”.

Queixas, Mercedes e Cesáreo Sánchez (coords.), *Renacer á descuberta das palabras*, Santiago de Compostela: *Sermos Galiza* S. A., col. De nós. Monografías con perspectiva galega, n.º 2, maio 2018, 78 pp. (ISBN: 9788409015832).

Monográfico coordinado por Mercedes Queixas Zas e Cesáreo Sánchez que contén oito textos nos que se pretende achegar unha idea de conxunto da figura de María Victoria Moreno incluíndo a súa traxectoria biográfica e literaria, ademais dos motivos que levaron á Real Academia Galega a determinar que esta escritora fose homenaxeada co gallo do Día das Letras Galegas do 2018. O monográfico pretende o coñecemento e a recuperación da figura de María Victoria Moreno e resalta o carácter pioneiro e vangardista da súa creación literaria. Por unha banda, Montse Pena Presas afonda na importancia da publicación da obra *Mar adiante* para a literatura infantil e xuvenil por se centrar nos problemas propios da adolescencia. Por outra parte, resalta a procura do amor e os problemas coas drogas que a escritora plasma en *Anagnórise*. A escritora Fina Casalderrey dá conta das súas vivencias con María Victoria Moreno e explora a relación da autora e da súa biografía coas súas personaxes literarias. Pola súa banda, Carme Vidal fai unha análise do diario de enfermidade de María Victoria Moreno, titulado *Diario da luz e da sombra*. Este monográfico tamén inclúe textos de Antonio García Teijeiro que, xunto con David Otero e María Victoria, foron responsables do xurdimento da colección “Árbore” da editorial Galaxia. Ademais inclúe a achega de Eli Ríos, autora da primeira biografía adaptada a todos os públicos de María Victoria, de Susana Sánchez Aríns, que desenvolve unha análise da obra *Guedellas de seda e liño* e de Marta Dacosta, que fai unha aproximación á obra poética completa de María Victoria. Por último, Mercedes Queixas ofrece un estudo dalgunhas personaxes femininas, en función dos criterios de igualdade e xustiza social, nas obras da escritora *Onde o aire non era brisa* e *Anagnórise*.

Referencias varias:

- M. Obelleiro, “Renacer á descuberta das palabras”, *Sermos Galiza*, n.º 294, “fóra de serie”, 3 maio 2018, pp. 2-3.

Comenta este monográfico que ofrece unha visión de conxunto de María Victoria, autora considerada pola coordinadora Mercedes Queixas como pioneira, vangardista e adiantada ao seu tempo. Indica que se trata de oito artigos de estudosas e biógrafas que achegan visións distintas da autora e das súas obras. Logo resume o contido dos artigos debidos a Montse Pena, Fina Casalderrey, Eli Ríos, Susana Sánchez Aríns, Marta Dacosta, Carme Vidal e da propia coordinadora.

- S. V., “Antonio García Teijeiro. ‘María Victoria Moreno soñaba e facía soñar’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Letras Galegas 2018”, 15 maio 2018, p. 5.

Faise eco do acto de presentación deste monográfico que reúne oito reflexións de autores que afondan na biografía, obra, condición de muller e papel de mestra. Recolle as verbas da coordinadora e dos autores, que lembran anécdotas vividas xunto a María Victoria Moreno. Por último, infórmase do Concerto conmemorativo do Día das Letras Galegas que se celebrará mañá no Teatro Afundación de Pontevedra no que se interpretará unha obra baseada nos textos da autora.

IV. 3. PUBLICACIONES EN REVISTAS

Aneiros, Rosa, “O Día das Letras ben vale unha cabra”, *Luzes*, n.º 58, “Ás ceibas”, xullo 2018, p. 43.

Fai referencia á conmemoración de María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas do ano 2018 e ás obras de Fina Casalderrey, Marilar Aleixandre, Xavier Senín e Isabel Soto sobre a escritora. Destaca a relevancia do mar e dos animais na súa obra e a súa faceta de escritora para a infancia e a mocidade.

Casalderrey, Fina, “Unha faísca de luz para pintar amenceres”, *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 207, marzo-abril 2018, pp. 38-59.

Achega un estudo sobre a vida e a obra de María Victoria Moreno. Recollen unha serie de vivencias persoais que Fina Casalderrey compartiu coa autora co gallo da súa homenaxe con motivo do Día das Letras Galegas. Fai referencia a escritores representativos da literatura galega coma Manuel Antonio, Cabanillas, Amado Carballo ou Otero Pedrayo e á súa relación coa escritora. Destaca que María Victoria Moreno foi editora e escritora para a infancia. Resalta a súa querencia pola literatura, os animais, o ensino ou Galicia. Inclúe na análise alusións ou fragmentos das súas obras *Elexías de luz*; *Guedellas de seda e liño*; *¿Un cachiño de bica?*; *Can branco, can negro*; *¿Xa non teño medo!*; *O Grumete*; *O amor e as palabras*; *S.O.S.*; *Leonardo e os fontaneiros*; *Anagnórise*; *Diario da luz e da sombra*; *Onde o aire non era brisa*; *Crarisca e o luceiro*; *Mar adiante*; *Pan con chocolate*; *A brétema*; *O encontro*; *O cataventos* ou *O libro das saudades e os degoiros*.

_____, “Un home de ben” que sumou primaveras”, *Grial*, n.º 217, “O rego da cultura”, xaneiro, febreiro e marzo, 2018, p. 11.

Comenta a noticia de que a Real Academia Galega decidiu homenaxear á escritora María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas do ano 2018. Recolle as palabras de Xosé A. Neira Cruz nun acto conmemorativo á autora sobre a importancia da súa figura para a cultura galega. Fai fincapé no compromiso que asumiu María Victoria Moreno en relación á lingua e literatura galegas ao levar ao ensino a escritores como Cabanillas, Rosalía de Castro ou Manuel Antonio entre outras actividades. Destaca as súas obras *Mar adiante*, *A gaiola*, *Conto da Mariquiña* e *Clarisca e o luceiro*, *Os novísimos da poesía galega* e *Anagnórise*.

_____, “Un ronsel de compromiso co país (e unha amizade ben selada)”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, pp. 78-79.

Percorrido pola traxectoria docente de María Victoria Moreno como profesora de literatura galega. Fai referencia á relación da escritora con outros autores galegos como Xesús Alonso Montero, Manuel María, Manuel Antonio, Rosalía de Castro, Otero Pedrayo, Cabanillas ou Méndez Ferrín. Alude a que a escritora publicou a antoloxía *Os novísimos da poesía Galega* e que foi a responsable do prólogo da obra. Sinala a relevancia á súa obra *Mar adiante*, dirixida ao público infantil e xuvenil, e a vinculación da escritora con outros autores como Xohana Torres, Bernardino Graña, Carlos Casares

ou Neira Vilas. Por último, recolle vivencias coa autora.

Pena Presas, Montse, “A censura e a antoloxía *Os novísimos da poesía galega*, de María Victoria Moreno”, *Grial*, n.º 217, “O espello das letras”, xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 102-107.

Análise sobre a antoloxía *Os novísimos da poesía galega* sinalando que foi unha encargada de Alonso Montero a María Victoria Moreno e que se trata dun compendio bilingüe de textos poéticos. Informa de que os poetas incluídos na antoloxía foron Alfredo Conde, Xesús Rábade, Fiz Vergara, Margarita Ledo, Xosé Vázquez Pintor, Luís Álvarez Pousa, Lois Diéguez, Xavier Rodríguez Barrio, Farruco Sesto e Darío Xohán Cabana. Destaca a pegada do realismo social na obra e recolle as críticas de Celso Emilio Ferreiro sobre a obra nas que alude ao decaemento da poesía galega dende Novoneyra ata Manuel María. Tamén achega as críticas de Carlos Casares ou Nogueira sobre o volume e dos propios poetas Vázquez Pintor e Alfredo Conde e afonda na problemática coa censura que sufriu a obra e, en concreto, as composicións “Carta plegaria a los hijos del Che” e “Carta poema a Luis Buñuel” de Alfredo Conde, “Autopoética”, “Terra Nai” e “O martelo” de Farruco Sesto, “O herdo” de Vázquez Pintor e “Carta de urxencia” e “Ser chairego é ser libre...” de Xesús Rábade. Por último, reflexiona sobre a traxectoria editorial da antoloxía.

_____, “Sobre os camiños cara o recoñecemento ou as claves da súa obra literaria”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, pp. 73-75.

Achégase un estudo sobre a obra literaria de María Victoria Moreno no eido da literatura para a infancia e a mocidade. Saliéntase que a temática da súa obra pivota arredor da reivindicación dos desamparados, a relevancia dos animais, os sentimentos, a rebeldía fronte a opresión ou a fantasía como medio de coñecemento da realidade. No tocante ao estilo sublíñase o coidado do léxico ou o pouso da narrativa tradicional. Infórmase de que coa súa obra *Mar adiante* (1973), sobre un novo concepto de educación, a escritora decántase polo galego como lingua e pola creación de literatura para os máis novos. Apúntase que a obra *O cataventos* (1975), sobre o levantamento fronte á tiranía, foi galardoada co Premio de Contos Infantís da Asociación O Facho da Coruña. Dáse conta da sorte editorial da súa obra *A brétema*, sobre a soidade e a natureza, e dise que o libro *A festa no faiado* afonda na reivindicación dos desfavorecidos. Cóntase que as obras *Leonardo e os fontaneiros* (1986) e *Anagnórise* (1988) tratan o proceso de maduración dun adolescente. Faise referencia a outros libros da autora coma *O amor e as palabras*, *Guedellas de seda e liño*, *Onde o aire non era brisa*, *Diario da luz e da sombra*. Reflexiónase sobre a relevancia da conmemoración da súa obra e figura polo día das Letras Galegas 2018 e sobre a importancia da súa produción literaria para os máis novos.

Rábade Paredes, Xesús, “A terra que María Victoria Moreno herdou de Otero Pedrayo”, *Grial*, n.º 220, “O espello das letras”, outubro, novembro e decembro 2018, pp. 94-97.

Aproximación á temática da obra de María Victoria Moreno que subliña a relevancia das emocións ante a natureza e tamén o sentimento da saudade e cuxas características conecta coa produción de outros autores como Rosalía de Castro en *Follas Novas*, Manuel Antonio, Cabanillas, Otero Pedrayo, Amado Carballo, Álvaro Cunqueiro e Novoneyra. Achega unha análise da obra *Elexías de luz* e fai fincapé na temática arredor da paisaxe,

do amor, do tempo e da nostalxia. Pon en relación as novelas *Arredor de si* e *Anagnórise* en canto á transformación que experimentan os protagonistas e capacidade evocadora dos espazos. Por último, destaca estas características na novela *Guedellas de seda e liño*.

_____, “A miña relación con María Victoria Moreno”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, pp. 80-81.

Percorrido pola traxectoria docente en Lugo de María Victoria Moreno. Alude tamén ao labor docente de Alonso Montero. Fai referencia á participación en certames literarios de varios escritores galegos como Darío Xohán Cabana, Fiz Vergara Vilariño, Xavier Rodríguez Barrio, os irmáns Valcárcel ou Xesús Rábade Paredes. Di que a escritora participou na estruturación e realizou o prólogo da obra *Xuntos cara o mañán* de Xesús Rábade. Infórmase de que *Mar adiante* constitúe a súa primeira obra en galego, que conta cun prólogo de Alonso Montero e que se trata dunha obra dirixida á infancia e á mocidade. Fai referencia a que María Victoria participou na monografía “Literatura do século XX” e a que foi a responsable da obra *Verso e prosa*. Salienta as seguintes obras de literatura infantil e xuvenil da autora: *Leonardo e os Fontaneiros*, *Anagnórise* e *Guedellas de seda e liño*, *Mar adiante*, *A festa no faiado*, *A brétema* e *Eu conto, ti cantas*. Ponse en relación a súa obra coa de outros autores como Helena Villar, Ana María Fernández ou Antonio García Teijeiro.

Ríos, Eli, “Non somos santas”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, pp. 76-77.

Reflexión sobre a recepción da obra de María Victoria Moreno que afonda na decisión da autora de escribir para o público máis novo coa finalidade de gañar lectores para a lingua galega. Fai referencia ao seu labor a prol da lingua e da literatura galegas destacando a tradución de obras para outros idiomas coma as de Carlos Casares. Destaca o carácter innovador da súa obra *Leonardo e os fontaneiros*. Indica que a produción de literatura infantil e xuvenil da autora tratou “as novas masculinidades, os malos tratos psicolóxicos ou o multiculturalismo” (p. 77). Alude á obra da autora *Nosoutras* e menciónanse outros escritores de literatura galega coma Rosalía, Ferrín ou Otero Pedrayo.

Sampedro, Pilar, “A maioría de idade da Literatura Infantil Galega. María Victoria Moreno como referencia”, *Barbantia. Anuario de Estudos do Barbanza*, n.º 14, 2018, pp. 175-182.

Fai un percorrido pola traxectoria vital e literaria da homenaxeada co Día das Letras Galegas 2018 María Victoria Moreno. Destaca os fitos máis importantes que marcaron a biografía e a obra da docente e escritora cacereña e subliña o seu labor como pioneira da Literatura Infantil e Xuvenil Galega.

Soto, Isabel, “Galega de verdade e escritora pioneira”, *Luzes*, n.º 56, “Ás ceibas”, maio 2018, p. 42.

Fai referencia á conmemoración de María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas do 2018. Explica a relación da escritora coa lingua galega e destaca o seu papel como escritora para a infancia e a mocidade coas obras *Mar adiante* (1973), *Leonardo e os fontaneiros* (1986), *Anagnórise* (1988), *Guedellas de seda e liño* (1999) ou os textos

“Querida avoa” (1991), “S.O.S.” (1992) e “Pan con chocolate” (1993) sobre as inquiredanzas dos adolescentes. Tamén subliña a temática das obras *O cataventos* (1979, 1989), arredor da tiranía e do sometemento, ou *A festa no faiado* (1983) sobre a procura da ledicia, e tamén menciona o seu ensaio *Diario da luz e da sombra* (2004).

Vega, Rexina e Pino, Andrea Á., “Un home de ben”. María V. Moreno ou a afouteza dunha pioneira”, *Tempos Novos*, n.º 252, “especial María Victoria Moreno”, maio 2018, p. 72.

Co gallo da conmemoración polo Día das Letras Galegas de 2018 da obra e da figura de María Victoria Moreno, achégase unha reflexión sobre a presenza de mulleres na RAG e faise referencia ao manifesto “O xogo das cadeiras”. Reflexiónase sobre a relevancia da obra da autora fronte á súa personalidade destacando a súa escolla da lingua galega, o seu labor de mestra e nos eidos da tradución, da edición, do mercado literario ou dos libros educativos. Saliéntase o seu papel de escritora de literatura para a infancia e a mocidade.

IV.4. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ARTIGOS DE OPINIÓ N OU COLABORACIÓ NS FIXAS

Alonso Montero, Xesús, “María Victoria Moreno, políglota militante”, *La Voz de Galicia*, “Opinió n”, “Beatus qui legit”, 23 marzo 2018, p. 15.

Reflexiona sobre a figura da homenaxeada co Día das Letras Galegas e comenta algú ns aspectos relacionados coa súa traxectoria vital e literaria. Fai alusión á aparición de textos inéditos da escritora e comenta o discurso que pronunciou a profesora no instituto pontevedrés Torrente Ballester no seu acto de despedida.

Bragado, Manuel, “Días de Basilea”, *Faro de Vigo*, “Opinió n”, “Campo de Granada”, 5 xuño 2018, pp. 24-25.

Por mor dun convite da federación de sociedades culturais galegas de Suíza para ditar dúas conferencias sobre a escritora María Victoria Moreno, o autor reflexiona en torno á realidade da comunidade emigrante e o activismo cultural destas sociedades, que deberan contar con maior amparo por parte das administracións públicas.

Campo, Marica, “A Irmandade da afasia”, *Diario de Pontevedra*, “Opinió n&Análisis”, p. 19/ *El Progreso*, “Opinió n”, p. 25, “A tecelá en outono”, 18 maio 2018.

Relaciona a dignificación da lingua galega que fixo a escritora extremeña coa realizada en Galicia dende as Irmandades da Fala, facendo un breve percorrido histórico até a actualidade.

Caramés Viéitez, Luis, “Tendal de poemas”, *El Correo Gallego*, “Opinió n”, “Apuntes”, 16 maio 2018, p. 3.

Describe o tendal de poemas dos nenos no río de Bertamiráns con motivo desta celebración. Lembra tamén cando coñeceu a María Victoria Moreno en Pontevedra nos anos 70 e publicou a súa primeira obra infantil, reproducindo algú ns versos da autora.

Castro Ratón, Xosé, “Crebar cadeas”, *Diario de Arousa*, “Opinió n”, “Outra ollada”, 17 maio 2018, p. 6.

A propósito da celebración do Día das Letras Galegas o autor do artigo fai un percorrido pola peripecia vital da homenaxeada este ano, María Victoria Moreno, da que destaca o feito de ter abrazado o galego como lingua de creación literaria sendo ela de orixe extremeña.

Dopico Vale, Julia M^a, “Letras Galegas”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “Crónica cultural”, 20 maio 2018, p. 11.

Repasa a creación literaria galega desde as cantigas medievais, pasando polos Séculos Escuros ata o Rexurdimento, para salientar que só catro autoras foron homenaxeadas nas Letras Galegas, a última María Victoria Moreno, cunha serie de actos en toda Galicia.

Ferreira Boo, Carmela, “Unha pioneira na literatura infantil e xuvenil galega”, *El Correo Gallego*, “ECG”, “Literatura Infantil e Xuvenil”, “ELOS de lectura”, 20 maio 2018, pp. 2-3.

Recensiona a obra literaria de María Victoria Moreno, deténdose e ofrecendo un detallado comentario de cada un dos seus libros. As obras que reseña son as seguintes: *Mar adiante*. *Historias de nenos pra nenos*, o conto *A festa no faiado*, *A Brétema*, *Leonardo e os fontaneiros*, *Anagnórise*, *Guedellas de seda e liño*, *¿Un cachiño de bica?*, *¿E habrá tirón de orellas?*, *¿Xa non teño medo!* e *Eu conto, ti cantas...* das cales desenvolve cuestións relacionadas coa temática, os personaxes, a trama e a súa relevancia no sistema literario infanto-xuvenil galego. En palabras de Ferreira Boo: [María Victoria Moreno foi] “unha pioneira na literatura infantil e xuvenil galega”.

Fraga, Manolo, “Romaría de libros”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “Tribuna libre”, 21 maio 2018, p. 20.

Repasa algunhas obras con motivo da feira do libro, entre elas o poemario *Elexías de luz*.

Franco Grande, X. L., “Amor á complexidade”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Soleira”, 21 maio 2018, p. 13.

Lembra a relación de amor da autora coa lingua galega para tratar o problema da incultura dos políticos en relación coas minorías.

Freixanes, Víctor F., “Elegante e alegre”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, 20 maio 2018, p. 14.

Lembra unha anécdota que lle aconteceu en Bos Aires e á escritora María Victoria Moreno como activista cultural, editora, libreira, nai, compañeira, amiga e profesora cunha vocación íntima, consciente e irrenunciable, modelo de referencia.

_____, “Unha profesora”, *ABC*, “Galicia”, “María Victoria Moreno: Letras 2018”, “Tribuna”, p. 71/ *Diario de Pontevedra*, p. 7/ *El Correo Gallego*, p. 15/ *El Progreso*, “17M 2018”, “Día das Letras Galegas”, p. 39, 17 maio 2018.

Recolle as palabras que o presidente da Real Academia Galega, Víctor Freixanes, adica no Día das Letras Galegas á homenaxeada deste ano, María Victoria Moreno.

Garrido, Jesús, “A estremeña que se fixo adoptar por Galicia”, *La Voz de Galicia*, “La voz de la escuela”, nº 1186, 16 maio 2018, pp. 1-2.

Breve aproximación á figura de María Victoria Moreno, homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018. Faise un breve repaso pola súa peripecia vital e profesional, poñendo o aceno, fundamentalmente, no feito de ser ela unha filla adoptiva de Galicia e de ter abrazado o galego pese a a non ser esta a súa lingua materna.

Giráldez, José Miguel, “O día de todos os días”, *El Correo Gallego*, “Radio&TV”, “Los Reyes del mando”, 17 maio 2018, p. 58.

Alégrase desta celebración das nosas letras que rescata a cultura e esperta textos durmidos cunha “presenza mediática”. Ademais salienta o labor feito por mulleres, como a biografía de Montse Pena e os faladoiros de Rosalía Fernández Rial e Arantza Portabales; e invita a descubrir a lingua galega, como fixo María Victoria Moreno.

Gómez M, Cuca, “María Victoria en el Corazón”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 24 outubro 2018, p. 58.

Dá conta da visita que realizou un grupo de alumnos do IES Torrente Ballester ao mural que o grupo artístico Polo Correo do Vento está a pintar na rúa Eduardo Pondal de Pontevedra en homenaxe a María Victoria Moreno.

_____, “Muestra de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 27 outubro 2018, p. 63.

Informa da inauguración da mostra ‘María Victoria Moreno: paisaxes e personaxes’ pola Consellería da Cultura en Sanxenxo.

_____, “As sete mortes felinas de Carvalho Calero”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 142, 15 xullo 2018, p. 8.

Tras comparar a non escolla de Ricardo Carvalho Calero para ser homenaxeado no Día das Letras Galegas 2018 coas sete vidas que se atribúen aos gatos, afirma que “Carvalho seguirá na opacidade que lle asignaron as elites gobernantes por defender que nos unísemos ao esperanto da lusofonía” e que “non pido que a Academia asimile a norma internacional do portugués, pero si que reconeza que o futuro da lingua atravesará pola lusofonía”. Indica que “seica Ferro Ruibal opúxose coa boca fervendo á candidatura reintegracionista” e que “o propoñente da candidatura foi novamente Xosé Luís Axeitos e asinaron coma apoiantes Xosé Ramón Barreiro Fernández, Francisco Fernández Rei, Manuel Rivas, Manuel González, Chus Pato, Xosé Luis Regueira e Euloxio Ruibal”.

Jaureguizar, Santiago, “As sete mortes felinas de Carvalho Calero”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 142, 15 xullo 2018, p. 8.

Tras comparar a non escolla de Ricardo Carvalho Calero para ser homenaxeado no Día das Letras Galegas 2018 coas sete vidas que se atribúen aos gatos, afirma que “Carvalho seguirá na opacidade que lle asignaron as elites gobernantes por defender que nos unísemos ao esperanto da lusofonía” e que “non pido que a Academia asimile a norma internacional do portugués, pero si que reconeza que o futuro da lingua atravesará pola

lusofonía”. Indica que “seica Ferro Ruibal opúxose coa boca fervendo á candidatura reintegracionista” e que “o propoñente da candidatura foi novamente Xosé Luís Axeitos e asinaron coma apoiantes Xosé Ramón Barreiro Fernández, Francisco Fernández Rei, Manuel Rivas, Manuel González, Chus Pato, Xosé Luis Regueira e Euloxio Ruibal”.

López, Belén, “O escalón de María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 4 maio 2018, p. 12.

Dá conta da publicación dunha obra en homenaxe a María Victoria Moreno da man da xornalista Montse Fajardo, quen, baixo o título *O escalón de Ulises*, compón un retrato de carácter íntimo, máis humano e menos literario da autora homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018.

López Salgueiro, Rosanna, “V’ de Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión&Análisis”, “Tribuna abierta”, 20 maio 2018, p. 24.

Parabeniza á autora pola historia de amor que tivo coa lingua galega e salienta a súa faceta docente e o legado que deixou, ademais de lembrar varias anécdotas persoais coa autora. Tamén destaca a presentación do libro de Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre e as cualidades de transgresora, activista, desinteresada e aventureira da “Dona das Letras Galegas”.

M. R., “Alumnos vilalbeses reciben 789 libros de María Victoria Moreno”, *El Progreso*, “A Chaira”, 16 maio 2018, p. 19.

Informa do reparto de 789 exemplares de dúas obras de María Victoria Moreno nos centros educativos de Vilalba, durante unha xornada que estará marcada pola representación de espectáculos teatrais baseados en obras desta autora e pola entrega de premios do Certame Literario das Letras Galegas.

Moreno, María Victoria, “Nocturno en tres tempos”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Hemeroteca”, 20 maio 2018, p. 15.

Recupérase esta narración poética da autora homenaxeada.

Neira, Marta, “Feira da Selic”, *El Correo Gallego*, “ECG”, “Literatura Infantil e Xuvenil”, “ELOS de lectura”, 17 xuño 2018, p. 6.

Infórmase de que rematou a segunda edición da Semana do Libro de Compostela (SELIC) que, desde o día 1 ao 10 de xuño, acolleu na praza da Quintana diferentes actividades, tales como exposicións e presentacións de libros, grupos de traballo, actividades infantís, obradoiros e rutas e sesións musicais. En relación directa coa LIX, dise que, neste proxecto singular, presentáronse o poemario *Cara de velocidade*, de Marga Tojo, e o álbum *Manuela*, de Javier Martínez e Carmen Queralt. Dáse conta de que tamén se realizaron, entre outras actividades dirixidas aos máis novos, contacontos a cargo de

Mercedes Queixas (*Xandra e a landra que quería voar*) e Eli Ríos, esta última ao redor de María Victoria Moreno, así como obradoiros de ilustración, impartidos por Eva Agra, Enrique López e Blanca Millán.

Neira Cruz, Xosé A., “A luz concentrada nunha folla de plátano”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 13 maio 2018, p. 36.

Salienta a relación de compromiso da autora coa literatura e coa docencia e a súa declaración de principios sobre a importancia de escribir Literatura Infantil e Xuvenil, unindo ética e estética. Tamén repara na preocupación que amosaba polas xeracións mías novas.

Pato, Cristina, “Escritoras”, *La Voz de Galicia*, “A arte da inquedaanza”, 20 abril 2018, contracuberta.

Lembra cando leu de moza Anagnórise e da invisibilidade da autora nos libros de texto, reivindicando a reforzar as referencias femininas no mundo da cultura e académico, exemplificando coa celebración do Día das Letras Galegas desde 1963 que só se lle dedicou en tres ocasións a mulleres. Por último, reta a nomear a dez escritoras galegas vivas.

_____, “A nosa lingua”, *La Voz de Galicia*, “A arte da inquedaanza”, 18 maio 2018, contracuberta.

Reivindica falar en galego e exemplifica co caso de María Victoria Moreno, quen optou por esta “mimosa, soave, sentida e queixosa” lingua.

Piñeiro, Antonio, “Reflexións arredor do Día das Letras”, *La Región*, “Opinión”, 17 maio 2018, p. 34.

A propósito da celebración do Día das Letras Galegas 2018 o autor apunta algunhas cuestións arredor desta data ao mesmo tempo que nos convida a reflexionar para definir o motivo que nos leva a festexar cada ano o dezasete de maio.

Rei, Luís, “Beizón a María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Tribuna aberta”, 17 marzo 2018, p. 12.

Alégrase do feito de poñer a unha rúa o nome da autora e lémbrese dela como profesora amante dos cancioneros e da cultura en galego, ademais de describir o momento no que se fixeron amizade e lle confesou a súa admiración pola contística de Dieste.

Rivas, Chito, “É moito peor que triste”, *La Región*, “Opinión”, “Recuncho hebdomadario”, 21 maio 2018, p. 22.

Resume as noticias actuais, entre elas esta celebración que reivindica a lingua galega e que lle parece triste e un “esperpento festivo”.

Siro, “Sobre o Día das Letras Galegas”, *La Voz de Galicia*, “Opini3n”, “Puntadas sen f3o”, 23 maio 2018, p. 14.

A prop3sito do D3a das Letras Galegas o autor do artigo reflexiona sobre as distintas reacci3ns que foron suscintando os candidatos ou homenaxeados como Mar3a Victoria Moreno quen gozou de aceptabilidade social e acad3mica ou Filgueira Valverde que non gozou de tanta sorte, por3n destaca a figura de Carvalho Calero como a m3is pol3mica neste senso.

Varela, Mar3a, “Amor e pan”, *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, p. 72, “A lume maino”, 15 maio 2018.

Compara a escrita de Mar3a Victoria con receitas e sabores, ademais de arremeter contra a “ensalada pluriling3e” actual por mor dos pol3ticos. Tam3n repara na elecci3n da autora en falar en galego e nomea a biograf3a que realizaron Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre.

Veiga, Marta, “O chope do D3a das Letras”, *Diario de Pontevedra*, contracuberta./ *El Progreso*, “Nube t3xica”, p. 80, 17 maio 2018,

A prop3sito da celebraci3n do D3a das Letras Galegas a autora do artigo reflexiona, a trav3s dun divertido xogo de beber que atopou por redes sociais, sobre o rumbo no que camiñamos de cara 3 celebraci3n desta data e que o acabará por converter nun d3a de rito e liturxia.

Xil, Ant3n, “Por amor 3 lingua...”, *Diario de Arousa*, “Opini3n”, “Cousas de ningures”, 16 maio 2018, p. 6.

Realiza unha achega biobibliogr3fica 3 figura homenaxeada, salientando o amor a lingua, a escrita para a infancia e a xuventude e o seu labor docente.

IV.5. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ENTREVISTAS

M. Villar, “Iria Taibo. ‘Foi unha honra ser a intérprete da denuncia de Meirás dentro do Parlamento Europeo”, *La Opinión*, “Oleiros”, 14 marzo 2018, p. 13.

Entrevístase a Iria Taibo, presidenta da Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación, e indica, ademais das orixes e obxectivos da asociación e das características do oficio, que quere facer unha campaña pública para dar a coñecer a faceta tradutora de María Victoria Moreno.

V. Castro, “V́ctor F. Freixanes. ‘Moreno fue seducida por nuestra lengua”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 14 maio 2018, p. 28.

Recolle as palabras do presidente da RAG, V́ctor Freixanes, sobre a autora homenaxeada nas que salienta as súas virtudes para ser escollida como ser profesora, muller e directora dunha colección literaria.

IV.6. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: NOTAS, PRESENTACIÓNS E ESCRITOS VARIOS

A. I. S., “Feira do Libro en la Alameda con stands y actividades como anticipo”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 28 abril 2018, p. 25.

Informa da celebración da 37ª edición da Feira do Libro que este ano xira arredor do lema “ler sen fronteiras” e que contará cunha intensa programación entre a que destacan as actividades para o público infantil onde María Victoria Moreno cobra especial relevancia.

A. P., M. G., F. S., “A comarca deixou un ronsel de actos para María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018, p. 6.

Enumera os distintos actos celebrados nas comarcas de Pontevedra para festexar o 17 de maio, como homenaxe pública do IES Vilalonga de Sanxenxo, a representación teatral de Bandullo Azul de *Mar adiante*, a Carreira pola Lingua, a entrega de galardóns literarios como o Xaime Illa en Raxó e de Narración Curta das Letras Galegas en Marín, a Romaría das Letras Galegas ou ofrendas florais.

A. P., “Guía para festexar o Día das Letras”, *La Opinión*, “A Coruña”, 17 maio 2018, p. 9.

Informa da ampla programación que se levará a cabo na cidade de A Coruña co galla da celebración das Letras Galegas, e que inclúe múltiples actividades como concertos didácticos, contacontos ou espectáculos teatrais, e todo capitalizado por un acto central que se celebrará na praza María Pita e que consistirá na lectura de textos da autora homenaxeada.

A. Piñeiro, “Teatro deporte e divulgación para vivir as Letras Galegas en todo o seu esplendor en Poio”, *Diario de Pontevedra*, “Comarca”, “Poio”, 8 maio 2018, p. 6.

Lémbrese a necesidade de festexar as Letras Galegas todos os días do ano e preséntase a programación do Concello de Poio, na que salienta a montaxe de Matrioskha Teatro *A Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos*, en homenaxe a María Victoria, actividades deportivas como a Carreira Popular pola lingua e a entrega de premios do XXVI Concurso Literarioa Xaime Illa Couto, á que precederá un relatorio de Rafael Quintiá sobre a literatura oral galega.

Abascal, María, “Empeza o Ano María Victoria Moreno na web da Academia”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 15 xaneiro 2018, p. 24.

Dá conta do inicio do Ano María Victoria Moreno a través da publicación na páxina da RAG dunha biografía da escritora homenaxeada este ano no Día das Letras Galegas que asinan as académicas Marilar Aleixandre e Fina Casalderrey e na que fan un percorrido polas súas principais obras.

Abilleira, Marina, “Las II Rutas polos Cemiterios Históricos girarán en torno a la literatura y al arte”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 12 outubro 2018, p. 12.

Informa dunha nova edición destes roteiros que terá como fío condutor o patrimonio literario e artístico da man de tres personaxes das letras e as artes relacionados cos cemiterios, entre eles o de San Amaro con María Victoria Moreno.

Alonso, S., “Unanimidad política para que María Victoria Moreno tenga calle propia”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 14 marzo 2018, p. 8.

Informa do acordo unánime ao que chegaron os partidos políticos BNG, PP, PSOE, Marea e Ciudadanos para que María Victoria Moreno teña unha placa na cidade pontevedresa onde viviu. A iniciativa conta co apoio da Real Academia Galega, a Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega, a plataforma dixital de crítica literaria A Seg, a empresa Polo Correo do Vento e Maio Longo, o IES Torrente Ballester e a familia da autora.

Alonso, Serafín, “La cultura respalda que María Victoria Moreno tenga calle propia en la ciudad”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 2 marzo 2018, p. 5.

Anuncia a concesión dunha placa na honra da escritora María Victoria Moreno na rúa onde ela viviu na cidade de Pontevedra. A iniciativa, impulsada polo Goberno local (BNG) de Pontevedra, conta co aval da Real Academia Galega, a Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega e a familia da autora.

_____, “Pontevedra honrará a loita das mulleres”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 16 marzo 2018, p. 13.

Dá conta da homenaxe na honra das mulleres represaliadas en Mourente, das que se mobilizaron contra as dragas de Ponte Sampaio e Celulosas e das mestras expulsadas do Maxisterio durante a ditadura franquista. O acto, organizado polo Concello de Pontevedra, forma parte do programa Memoria das Mulleres 2018. O equipo do programa está formado por Carmela Sánchez, Montse Fajardo e María Abilleira. Informa tamén que o programa Memoria das Mulleres editará un libro sobre a escritora María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas 2018 e que o Concello de Pontevedra sacará do prelo o libro *Roteiro en feminino* que colocará o foco sobre as escritoras e creadoras pontevedresas.

_____, “María Victoria Moreno pon luz onde había sombra”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 28 abril 2018, p. 4.

Dá conta da inauguración da avenida María Victoria Moreno en Campolongo, na cidade de Pontevedra, a través dun emotivo acto no que participaron os distintos membros da corporación municipal e familiares da homenaxeada. Destacouse, entre outras cousas, o feito de que o nome da escritora vén subsituír o dun exministro franquista e que desta

forma, tal e como recollemos das palabras do alcaldade da cidade, viu “por luz onde había sombra”.

Álvarez, Elisa, “Decenas de actos lembran a Victoria Moreno, a cacereña que ensinaba galego”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 15 marzo 2018, p. 38.

Dá conta da multitude de actos que se van celebrar en toda Galicia con motivo do Día das Letras Galegas 2018 na honra da figura de María Victoria Moreno. Anuncia que a programación foi presentada no Gaiás nun acto no que participaron o conselleiro de Cultura, Román Rodríguez, e os presidentes da Real Academia Galega e do Consello da Cultura, Víctor Freixanes e Ramón Villares, a directora adxunta ao director da CRTVG, Rosa Vilas, e o viúvo da autora, Pedro Ferriol.

Álvarez, Mario, “Tributo a María Victoria Moreno cunha ampla programación cultural”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 15 marzo 2018, p. 36.

Dá conta da homenaxe a María Victoria Moreno con motivo da celebración do Día das Letras Galegas 2018 que contará cunha ampla programación cultural con exposicións, carreiras e música. O programa está organizado por Cultura, a Real Academia Galega, o Consello da Cultura Galega e a CRTVG. Tamén destaca que terá lugar a celebración da IV Xornada do Día das Letras Galegas destinada ao profesorado.

_____, “Dous millóns de bolsas de Vegalsa-Eroski polas Letras”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 15 marzo 2018, p. 37.

Indica que a compañía Vegalsa-Eroski, en colaboración coa Consellería de Cultura elaborou material promocional e divulgativo sobre a autora para as tendas, ademais dunha pegada simbólica de carteis, no seu compromiso pola lingua ao apoiar o Correlingua.

_____, “Volume conmemorativo do primeiro libro en galego de M.ª Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 4 maio 2018, p. 35.

Informa da publicación en edición facsimilar do primeiro libro en galego de María Victoria Moreno, *Mar adiante. Historias de nenos pra nenos*, como un acto de homenaxe do Consello da Cultura Galega a esta autora, a quen se lle adica o Día das Letras Galegas 2018.

_____, “A V Carreira Camiño das Letras unirá o 17 o Pico Sacro co Gaiás”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 8 maio 2018, p. 37.

Dá conta desta iniciativa para celebrar o Día das Letras Galegas dende o ámbito deportivo.

_____, “Gadis impulsa un programa de accións para o Día das Letras”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 9 maio 2018, p. 38.

Comenta que esta empresa, para apoiar a lingua galega, homenaxea a María Victoria Moreno cunha serie de accións, caso de regalar a reedición de *Papá Bolechas doa sangue*, que incide no carácter solidario e gratuío da doazón; repartir marcapáxinas cun poema de *Elexías de luz*, ademais de dar bolsas cun fragmento do ensaio *Diario da luz e da*

sombra.

_____, “A Real Filharmonía protagoniza o concerto do Día das Letras”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 16 maio 2018, p. 39.

Comenta que a Real Filharmonía de Galicia fará o concerto conmemorativo do Día das Letras Galegas e describe as pezas que tocarán, entre elas unha selección de cancións baseadas en textos de poetas galegos e a peza “Duns folios que foron brancos” de Miguel Matamoros por encargo do Consello da Cultura Galega, baseada en textos da autora homenaxeada.

_____, “Decenas de eventos ensalzan a vida e obra de María Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, p. 39.

Informa do acto de homenaxe á escritora e docente María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas do presente ano e que vai ter lugar na cidade de Pontevedra. Celebraranse numerosos actos como presentacións de libros e pezas audiovisuais, todos eles organizados pola Real Academia Galega. Tamén dá conta da homenaxe que a Xunta de Galicia vai render á autora cun acto institucional no IES Torrente Ballester da cidade, onde a escritora exerceu o seu labor docente.

_____, “Rueda defende o galego como lingua vehicular na Xunta”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, p. 40.

Dáse conta da homenaxe da Escola Galega de Administración Pública na que o vicepresidente da Xunta, Alfonso Rueda, defendeu a lingua galega como lingua vehicular e enzalzou a figura da escritora como loitadora e comprometida. Ademais comenta outras actividades como o relatorio de Fina Casalderrey e o acto institucional da USC no que se presentou o volume *Nun lugar de Galicia*.

_____, “A RAG enzalza o compromiso de Mª Vicotria moreno coa lingua”, *El Correo Gallego*, “Primer Plano”, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018, p. 6-7.

Salienta as facetas de escritora, profesora, editora e activista do galego que comentou Fina Casalderrey na súa intervención na sesión plenaria extraordinaria da RAG con gallo do Día das Letras Galegas na que percorreu escenarios vitais e literarios desta muller. Comenta que Marilar Aleixandre centrouse nas tensións entre a igualdade e os roles das mulleres na súa vida e obra e Xesús Alonso Montero reparou en cando a coñeceu en Lugo. Logo descríbese o acto no que houbo actuacións musicais e intervencións de distintos académicos que repararon nas distintas facetas da autora, que destacou polo seu compromiso coa lingua, a súa calidade na escrita e a súa contribución á consolidación da Literatura Infantil e Xuvenil, e que repasaron a algunhas obras. Ademais acolle as verbas que pronunciou o presidente da Xunta de Galicia e o presidente da RAG no acto celebrado no IES Torrente Ballester.

_____, “A Casa de Galicia en Madrid celebra o Día das Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 19 maio 2018, p. 36.

Comenta que na Casa de Galicia se celebrou esta efeméride cunha proxección documental da TVG sobre a autora e unha exposición de dez paneis informativos sobre a súa vida e obra.

_____, “O novo homenaxeado o Día das Letras coñecerase o 7”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 30 xuño 2018, p. 31.

Informa da data na que será coñecido o nome do homenaxeado no Día das Letras Galegas 2019, día no que serán sometidas a votación as dúas propostas levadas a cabo polos membros da Real Academia Galega e que xira en torno ás figuras de Ricardo Carvalho Calero e Antón Fraguas Fraguas.

ARCA, “Rois prepara as Letras Galegas con teatro, música, artesanía e concertos”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Deza – A Estrada – O Sar”, 6 maio 2018, p. 36. Describe o amplo e variado programa do Concello de Rois para festexar esta data con teatro, música, artesanía e concertos nos centros educativos. Así informa da obra de teatro *Os tres porquiños*, a cargo de Educateatro Producións, a primeira edición da Mostra de Teatro Escolar e Afeccionado, exposicións da homenaxeada e a presentación de *A voz insurrecta*. *María Victoria Moreno, entre a literatura e a vida*.

Araguas, Vicente, “Victoria da luz”, *La Región*, “La Revista”, “Con texto”, 29 xuño 2018, p. 14.

Indica que o grupo vigués Xardín Desordenado estrea CD con oito poemas-cancións co título *Victoria da Luz* dedicado a María Victoria Moreno da que se ofrece unha breve biografía, salientando a súa faceta poética co seu poemario *Elexías de luz*, no que se inspirou o grupo musical.

B. I., “Barbadás inicia mañá o programa de actividades das Letras Galegas”, *La Región*, “Área Metropolitana”, 10 maio 2018, p. 22.

Indica que o Concello de Barbadás terá un programa para festexar as Letras Galegas con actos para os escolares como os espectáculos *Pitusa Semifusa* e *Victoria da Luz*, ademais dun contacontos sobre María Victoria e un espectáculo poético-musical de Yolanda Castaño e Isaac Garabatos.

B. L., “María Victoria Moreno protagonizará un dos ‘Paseos pola Pontevedra literaria’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 23 setembro 2018, p. 12.

Indícase que a escritora será a protagonista dun dos “Paseos pola Pontevedra literaria” da AELG, que conducirá a profesora Ana Acuña e a escritora Fina Casalderrey.

B. Y., “Cambados homenaxea a María Victoria Moreno cunha lectura de gran participación”, *Diario de Arousa*, 15 maio 2018, p. 8/ 17 maio 2018, p. 11, “Cambados”.

Comenta que diferentes clubs, asociacións, grupos políticos e colexios participan nos actos das Letras Galegas en Cambados, como a lectura pública de textos de María Victoria Moreno. Ademais tamen a Escola de Música interpretará pezas inspiradas en obras da

autora, como “Cae a tarde”, peza homónima dun poema de *Elexías da Luz*.

_____, “Meis celebrará As Letras co IV Festival de O Trevo e Meaño enche o mes de citas culturais”, *Diario de Arousa*, “O Salnés”, 15 maio 2018, p. 11.

Repasa o programa do festival musical Xuntanza das Letras Galegas, ademais do ciclo cultural meañés con xornadas de contacontos e espectáculos, como o show de ilusionismo de MartínCamiña e a animación de Polo Correo do Vento “María Victoria Moreno, unha historia para amar”, inspirados na escritora.

_____, “Os centros de ensino honran con flores á escritora da natureza”, *Diario de Arousa*, “Cambados”, 17 maio 2018, p. 11.

Dá conta da celebración dun acto de homenaxe a María Victoria Moreno por parte dos centros de ensino do concello de Cambados dentro dun programa xa clásico de celebración do Día das Letras Galegas neste municipio que contou, entre outras actividades, co recitado de textos da autora así como outro tipo de espectáculos.

Baena, A. “A estética do Día das Letras ao longo de 55 anos”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 27 abril 2018, p. 11.

Indica que a Fundación Penzol conmemora o Día das Letras Galegas cunha exposición que mostra 30 carteis e material complementario e que percorre a historia desta efeméride, priorizando o visual e a participación de colectivos vigueses.

Baena, Ana, “Non todo son letras no 17 de maio”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 16 maio 2018, p. 11.

Recolle os distintos actos en Vigo, entre elas a interpretación teatral *A festa do faiado*, a realización dun mural da homenaxeada, contacontos, música e poesía coa Muro dos Poetas.

_____, “Festa da Cultura galega no 17 de maio”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 18 maio 2018, p. 9.

Acolle as actividades realizadas polo Concello de Vigo, como actuacións musicais, recitais poéticos e actividades de lecer co gallo do Día das Letras Galegas, que se inauguraron cun acto oficial co pregón de Antonio García Teijeiro que gabou a loita da escritora pola presenza feminina na literatura, así coma a paixón pola cultura galega. Indica que tamén se representou unha obra baseada en *A festa no faiado*, se realizaron obradoiros, visitas guiadas por exposicións e concertos musicais.

Bao, Pepe, “Homenaxe a María Victoria Moreno por Óscar Ibáñez”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 2 maio 2018, p. 36.

Informa da rolda de prensa que anunciou a nova proposta musical do frautista de Poio Óscar Ibáñez “Ao latexo das Letras” en homenaxe a María Victoria Moreno. No acto

participaron o secretario xeral de Política Lingüística, Valentín García, e mais o director da Axencia Galega das Industrias Culturais (Agadic), Jacobo Sutil, acompañados de Óscar Ibáñez e da poeta Tamara Andrés. Tamén detalla a xira do gaitero xunto coas persoas que colaborarán con el.

Bernárdez, Judit, “Los escolares, fieles a la lectura en Tui”, *Faro de Vigo*, “Baixo Miño”, 13 maio 2018, p. 17.

Recolle a crónica da IX edición de “Tui Le” dedicada á autora na que participou o alumnado dos once centros escolares tudenses en recitais de poesía, espectáculos de danza e un kamishibai.

Blanco Vila, Luís, “El misterio de la librería de Boiro”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 18 maio 2018, p. 50.

Lembra a figura da escritora logo de ver un cartel seu na librería Nobel de Boiro e indica que lle deu aulas na universidade. Tamén critica o afán do profesor Montero por pretender politizar a obra e vida de Moreno.

C. A., “A biblioteca de Xermade organiza un obradoiro de debuxos e de contos”, *El Progreso*, “A Chaira”, 19 maio 2018, p. 19.

Faise eco do obradoiro creativo de debuxos e contos a cargo de Polo Correo do Vento, baixo o título “María Victoria Moreno, unha historia de amor”, para conmemorar as Letras Galegas e coñecer a vida e obra da autora. Ademais informa do fallo do Certame de Narración e Debuxo Infantil Letras Galegas.

C. L., “As Letras Galegas con moito ritmo nos colexios”, *Diario de Arousa*, 17 maio 2018, “O Barbanza”, p. 17.

Dá conta da celebración do Día das Letras Galegas nos colexios ribeirenses de Bayón e Frión, onde un cento de alumnos participaron da homenaxe musical que a ritmo de gaitas e pandeiretas percorreron as rúas da vila facendo varias paradas para, entre outras cousas, plantar árbores, ao mesmo tempo que se conmemoraba a figura de María Victoria Moreno.

C. R., “Primavera das Letras”, *La Región*, “Xornal escolar”, n.º 147, “Hiperactivos”, 6 xuño 2018, p. 2.

Comenta que as experiencias desenvolvidas nos centros educativos acolleranse na web Primavera das Letras que ademais convoca a segunda edición do certame Contádenos o voso Día das Letras.

Calveiro, P., “A festa da palabra quenta motores na véspera da celebración”, *La Voz de*

Galicia, “Agenda”, “Para todos los públicos”, 16 maio 2018, p. L10.

Indica que Santiago festexará as Letras Galegas con presentacións literarias, como o volume da USC, e outras actividades como lecturas públicas, faladoiros, paseos literarios, exposicións, recitais poéticos e todo tipo de iniciativas para a promoción da lingua.

Cano, Rosa, “Decenas de eventos ante la llegada del Día das Letras”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 14 maio 2018, p. 27.

Faise eco das actividades centradas en homenaxear a escritora como presentacións musicais, de libros e pezas audiovisuais, mostras e charlas, e descríbense o acto da RAG e o acto institucional da Xunta de Galicia no IES Torrente Ballester.

Carou, F., “*Sermos Galiza* S.A. lanza a cabeceira De Nós”, *Sermos Galiza*, “Sociedade”, 22 febreiro 2018, p. 8.

Informa da estrea dunha colección de cadernos presentados baixo a cabeceira de *De Nós. Monografías con perspectiva galega* editada polo xornal *Sermos Galiza* co obxectivo de afondar en temáticas históricas e actuais para a divulgación e coñecer a realidade galega. Saliéntase que ao longo do ano editaranse cinco publicacións cuxa primeira entrega se titula *Rebeldía galega contra a inxustiza* e a segunda estará adicada á figura de María Victoria Moreno, autora homenaxeada co Día das Letras Galegas deste ano. O volume monográfico reunirá achegas de Fina Casalderrey, Marta Dacosta, Eli Ríos, Susana Sánchez Aríns, Antonio García Teijeiro, Carme Vidal, Montse Pena Presas e Mercedes Queixas.

Castro, Marisa, “A primavera fíxose máis feminina”, *El Correo Gallego*, “especial”, “Apóstol 2018, 25 xullo 2018, pp. 38-39.

Denuncia a escasa visibilidade dada ás escritoras nesta celebración e aproveita para reflexionar sobre a realidade das mulleres no século XXI, reivindicando máis presenza en postos de responsabilidade, ademais de reparar na violencia de xénero e no machismo, contra os que hai que loitar.

Cernadas, Francisco, “Monbus conmemora o Día das Letras Galegas agasallando un relato de María Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Galicia”, 19 maio 2018, p. 15.

Indica que a compañía Monbus sumouse a esta conmemoración enchendo de carteis os autobuses e estacións para lembrar a figura da autora e repartindo marcapáxinas con código QR para descargar o conto *Quérote Avoa* escrito para a colección “Contos do Castromil” nos anos 90 baixo a iniciativa da Asociación de Funcionarios para a Normalización Lingüística. Repasa a traxectoria desta colección e os autores que participaron, resume o argumento do conto e a traxectoria literaria da autora.

Conde, Alfredo, “Día das Letras, día dos afectos persoais”, *La Región*, “Opinión”, 17

maio 2018, p. 35.

Lamenta que este data sexa festiva e non laborable para poder reflexionar nos centros de ensino sobre a literatura en galego. Tamén sente que a escolla dos académicos veña dada por afectos persoais e non pola calidade literaria.

D. G., “Una muestra itinerante divulgará el legado de María Victoria Moreno”, *ABC*, “Galicia”, 15 marzo 2018, p. 63.

Informa da inauguración dunha exposición itinerante que percorrerá once municipios galegos. A exposición forma parte dunha ampla programación deseñada pola Consellería de Cultura, a Real Academia Galega, o Consello de Cultura Galega e a CRTVG, en colaboración coa familia da autora. Preténdese así difundir o legado da homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018.

_____, “El gallego es una lengua incluyente, en la que se puede vivir con libertad”, *ABC*, “Galicia”, “Letras Galegas 2018”, 18 maio 2018, p. 69.

Indica que o presidente da Xunta de Galicia puxo como exemplo o compromiso coa lingua galega de María Victoria no acto que se celebrou na súa homenaxe no IES Torrente Ballester e que acolleu a lectura de escritos da autora, como a realizada pola súa neta.

Dacosta, Henrique, “María Victoria Moreno e o seu proxecto máis fermoso”, *Diario de Arousa/ Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego*, “Especial”, “Día das Letras Galegas 2018”, 17 maio 2018, p. 34.

A propósito da celebración do Día das Letras Galegas o autor do artigo fai un percorrido pola peripecia artístico-literaria da autora homenaxeada este ano, María Victoria Moreno, de quen destaca o feito de ser unha escritora alófona en lingua galega e de ser das pioneiras na constitución dunha literatura infantil en galego. Ademais, destaca algunhas das súas obras como *Mar adiante* (1973), *Leonardo e os fontaneiros* (1986) e *Anagnórise* (1988).

David, Juan, “María Victoria Moreno: ‘activista’ da lingua ‘nos seus libros e na súa vida’”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 2 maio 2018, p. 34.

Dá conta da celebración do acto do Día das Letras Galegas na honra de María Victoria Moreno. O acto tivo lugar no Teatro Principal de Pontevedra. Destaca que participaron tres académicos da Real Academia Galega Marilar Aleixandre, Fina Casalderrey e Xesús Alonso Montero. Estes investigadores enxalzarón o seu labor como editora e docente.

E. V., “Óleos y libros que alimentan la cultura”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 17 maio 2018, p. 11.

Dá conta da celebración do Mercado da arte que como cada ano desde fai cinco ocupa o mercado do Calvario para enchelo de arte e cultura a través da exposición das obras de

máis de 60 artistas co gallo da celebración do Día das Letras Galegas.

E. P., “Hay ‘déficit’ de mujeres homenajeadas en el Día das Letras Galegas, dice la RAG”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 6 maio 2018, p. 40.

Reivindícase homenaxear máis mulleres no Día das Letras Galegas ao igual que están sendo máis presentes na Real Academia Galega.

ECCG, “Vegalsa-Eroski súmase o ‘17 de Maio’ con bolsas dedicadas ás Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 14 maio 2018, p. 28.

Informa da campaña de difusión que a compañía galega de distribución alimentaria fará cunha tirada especial de bolsas dedicadas á figura da escritora.

Enríquez, Rosa, “Celebración”, *La Región*, “Opinión”, 17 maio 2018, p. 32.

Salienta a actitude exemplar cara a lingua galega desta muller extremeña que se integrou en Galicia e fixo a súa aportación á Literatura Infantil e Xuvenil, ademais do seu bo facer como mestra cunha defensa militante do idioma. Así cualifica de exemplar o actitude de Moreno e indica que debiera ser modelo para as persoas que rexeitan a lingua.

Elvira, Sol, “A Festa das Palabras, un proxecto educativo na Estrada a prol da lingua”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 16 maio 2018, p. 31.

Informa da celebración da quinta edición da Festa das Palabras, un proxecto a prol da lingua galega que involucra a todos os centros de ensino do concello de A Estrada e premia as creacións, nas categorías de microrrelato e poesía, do seu alumnado, quen debía escoller unha palabra contida nalgún título de María Victoria Moreno para elaborar as composicións.

F. F., “O Bloque leva unha moción ao Pleno para que se promovan actividades polo Día das Letras Galegas”, *Diario de Arousa*, “Vilagarcía”, 21 abril 2018, p. 7.

Informa da posibilidade dunha moción de censura do BNG de Vilagarcía para instar ao goberno local a promover actividades para dar a coñecer a obra e vida de María Victoria con motivo das Letras Galegas e para espallar a lingua e cultura galegas. Ademais di que o grupo municipal insta a realizar lecturas públicas da obra da autora, seminarios, conferencias, mesas redondas, teatro etc.

Fernández, Elisabet, “Os ‘neofalantes’ botan raíces”, *La Región*, “Ourense”, 21 maio 2018, p. 5.

A raíz de tratar a cuestión dos neofalantes, recorda que a homenaxeada é un exemplo claro da apropiación da lingua galega e do seu compromiso por revitalizala. Recolle as

impresións de neofalantes como o cantante Camille Hèdouin ou o lingüista Anik Nandi.

Fernández, L., “Enxebre retrato das vellas romarías”, *La Región*, “Celanova”, 18 maio 2018, p. 22.

Indica que en Vilanova dos Infantes se festexa este día cunha xornada festiva na que se entrega o premio Adolfo Enríquez.

Fernández, Sandra, “Los libros derriban fronteras”, *La Opinión*, “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 28 xullo 2018, p. 12.

Dá conta da celebración da 47ª edición da Feira do Libro nos xardíns de Méndez Núñez da Coruña, onde máis de 90 escritores firmarán libros durante os primeiros nove días de agosto. Indícase que o lema deste ano, *Leer sin fronteras*, rende homenaxe a María Victoria Moreno. Destácase a colaboración de sete compañías de artes escénicas que se encargarán de interpretar novas narracións e espectáculos e tamén a presenza do traductor Xavier Senín, que será o encargado de ler o pregón.

Frieiro, F., “As Letras Galegas vístense de música e arte en terras carrilexas”, *Diario de Arousa*, “Vilagarcía”, 18 maio 2018, p. 5.

Salienta os actos celebrados en Carril pola Letras Galegas que acolleron música e a representación *Leonardo e os fontaneiros*, de María Victoria Moreno.

Frieiro-Vilagarcía, Fátima, “Teatro, música da terra e libros no ano grande de María Victoria”, *Diario de Arousa*, “Vilagarcía”, 26 abril 2018, p. 8.

Indica que o Concello de Vilagarcía presenta o seu programa de actividades que contará coa representación de Matrioschka Teatro *Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos*, de Odaiko e Fantoques Baj *Mar Adiante* e de Ubú Teatro *Leonardo e os fontaneiros*.

Ferreira, A., “Tomiño saca a concurso las camisetas del Día das Letras”, *Atlántico Diario*, “Área metropolitana”, “Baixo Miño”, 21 marzo 2018, p. 20.

Anuncia a celebración do concurso de deseño da camiseta do Día das Letras Galegas 2018, organizado pola oficina municipal da Omix de Tomiño. Destaca que o xurado terá en conta o deseño creativo e que sirva para promover o uso da lingua galega.

G. G., Xurxo, “Recitais e música pola ‘activista’ do galego”, *La Opinión*, “Sociedad, cultura y ocio”, p. 27/ “Pontevedra, epicentro das Letras Galegas”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, p. 38, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018.

Recolle a programación que acollerá a cidade de Pontevedra co gallo do Día das Letras Galegas, entre a que destacan un recitado de textos da autora homenaxeada, un concerto

da Real Filharmonía de Galicia ou as intervencións de persoeiros vinculados á autora como Marilar Aleixandre, Fina Casalderrey ou Xesús Alonso Montero.

_____, “A foránea que impulsou un idioma ‘problemático”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, p. 30/ *La Opinión*, “Sociedad. Cultura & Ocio”, p. 20, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018.

Informa do acto que tivo lugar con motivo da celebración do Día das Letras Galegas 2018 en homenaxe á figura da escritora e docente María Victoria Moreno. O evento, organizado pola Real Academia Galega en colaboración coa Xunta de Galicia, contou coa participación de diferentes institucións e investigadores reputados tales como Fina Casalderrey, Marilar Aleixandre e Xesús Alonso Montero. Destaca que é a cuarta muller en ser homenaxeada no Día das Letras Galegas.

G. N., “Feiraco súmase á festa das Letras Galegas 2018”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 3 maio 2018, p. 39.

Comenta que a cooperativa galega Feira súmase á festa do Día das Letras Galegas cunha campaña que acolle unha serie de accións de dinamización da lingua, como Practica a LEITura, o sétimo Certame de Microrrelatos, a participación no Concurso-exposición Letras Galegas e a carreira Camiño das Letras.

_____, “Máis dun cento de nenos de primaria e infantil festexan na Academia a María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 17 outubro 2018, p. 36.

Dá conta da celebración dun acto de homenaxe a María Victoria Moreno no que as crianzas dos colexios premiados na segunda edición do concurso ‘Contádenos o Voso Día das Letras’ foron os encargados, ademais de recoller o premio, de encher de música e poesía conmemorativa á institución.

García, Montse, “A biblioteca Ánxel Casal programa contacontos, un concurso e xogos”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 8 maio 2018, p. L10.

Enumera as actividades para celebrar as Letras Galegas, como contacontos de Lisístrata e Juste Kamishibai , xogos e concursos sobre María Victoria.

_____, “Gadisa súmase ao Día das Letras Galegas”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 9 maio 2018, p. L11.

Indica que Gadisa celebra este día co reparto de exemplares de *Papá Bolechas doa sangue* e dun marcapáxinax cun poema de *Elexías de luz*, ademais de rotular as bolsas cos textos de María Victoria.

_____, “Cajaraville, en Ategal”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 15 maio 2018, p. L11.

Dá conta do encontro do escritor co alumnado de Ategal, arredor das súas últimas obras,

con mencións a María Victoria Moreno e un concerto da Coral de Santiago.

_____, “Xesús Rábade lembra a María Victoria Moreno”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 15 maio 2018, p. L11.

Dá conta da mirada próxima sobre a autora homenaxeada que Xesús Rábade ofreceu no marco dunha edición de Os Luns do Ateneo.

_____, “María Victoria Moreno toma a palabra”, *La Voz de Galicia*, “Agenda”, “Para todos os públicos”, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018, p. L10.

Dá conta das actividades levadas a cabo na cidade e área de Santiago polo Día das Letras Galegas, nomeadamente o maratón de lectura feito polo alumnado do IES Resalía de Castro, o acto de homenaxe no Colexio de Fonseca por parte do estudantes da Universidade, ou durante a Festa das Letras que celebrou o alumnado do CEIP de Pedrouzos e das escalas unitarias da Luaña, Bastavales e Os Ánxeles, de Brión.

_____, “Santiago festexa as Letras Galegas na rúa”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Santiago”, 18 maio 2018, p. L12.

Dá conta dos actos en Santiago coa Romaría dos Libros de Primavera na que houbo unha homenaxe á escritora, unha animada xincana literaria, un roteiro literario, un recital poético de Celia Parra e unha actuación musical de Alba María. Ademais informa que na Cidade da Cultura houbo unha lectura de textos de María Victoria Moreno.

_____, “A festa da palabra segue con teatro e roteiros”, *La Voz de Galicia*, “Agenda”, “Para todos os públicos”, 18 maio 2018, p. L10.

Informa que se realizará en Santiago un roteiro dedicado a María Victoria Moreno.

_____, “La Semana do Libro reunirá a más de treinta expositores del 1 al 10 de junio en A Quintana”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 26 maio 2018, p. L10.

Informa do programa de actividades realizado durante a Semana do Libro, que nesta edición puxo o foco na poesía e en María Victoria Moreno. Participaron como asistentes autores como Marga Tojo, Carlos Negro, Eli Ríos, Teresa Moure, Daniel Salgado e Ismael Ramos.

García, Rodri, “A historia de María Victoria Moreno sobe aos trens de media distancia”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 10 maio 2018, p. 38.

Repara que os trens levarán repousacabezas coa imaxe de María Victoria Moreno realizada por David Pintor e que nas estacións de dez cidades galegas se expoñerán os carteis dos proxectos escolares do Concurso Letras Galegas. Indica que se trata da segunda edición desta campaña e que se completará co reparto do libro *María Victoria Moreno. Unha ollada a través dos seus libros* e de chapas que convidan a usar o galego. Por último, sinala que a Real Filharmonía de Galicia ofrecerá o tradicional Concerto das Letras Galegas no que se musican dous poemas da escritora; e que a TVG emitirá

pequenas pezas baseadas nas obras *A festa no faiado* e *Anagnórise*.

_____, “Os que viñeron de fóra a falar galego”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “A festa da palabra”, 17 maio 2018, p. 37.

Recóllense as lembranzas biográficas de escritoras foráneas que adoptaron a lingua galega na súa expresión literaria, como o caso de María Victoria Moreno, Marilar Aleixandre, Kristina Berg ou Heidi Kühn-Bode. Tamén se describen os actos que terán lugar no Teatro Principal de Pontevedra e no IES Torrente Ballester en homenaxe a María Victoria Moreno.

Gómez, Chus, “Acrílico sobre parede para lembrar eternamente a María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 24 xaneiro 2018, p. 4.

Comenta as actividades do IES Torrente Ballester en recordo da docente e escritora homenaxeada, como é o caso da elaboración dun mural, unha exposición e a gravación dun documental coa colaboración de Gaspar Broullón, ademais da maquetación dun manuscrito inédito. Tamén apunta que o instituto foi convidado na Semana das Letras Galegas que organiza a Universidad Complutense de Madrid.

_____, “Os ‘anaquiños da alma’ de María Victoria chegan ás aulas coa Primavera das Letras da RAG”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 23 febreiro 2018, p. 12.

Dá conta da presentación do proxecto web Primavera das letras de María Victoria Moreno da man da Real Academia Galega, en colaboración co colexio de educación primaria Marcos da Portela, que tivo lugar na cidade pontevedresa. O evento contou coa presenza da directora, Alicia Martínez, o presidente Víctor F. Freixanes e a académica Fina Casalderrey, a filla da homenaxeada, Begoña Llácer Moreno e o seu viúvo, Pedro Ferriol, xunto a alumnos, membros da ANPA e docentes dos centros próximos.

_____, “Xoán Miranda. ‘Non necesitabas ser un alumno brillante para ser querido por ela’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 5 abril 2018, p. 11.

Descríbese o documental audiovisual dedicado a María Victoria Moreno que se presentou nun acto do IES Torrente Ballester no que participaron recoñecidas figuras da literatura e amigos persoais como Fina Casalderrey, Xavier Senín, Xesús Alonso Montero, Víctor Freixanes, o seu viúvo Pedro Ferriol e a súa filla Begoña Llácer dos que se recollen algunhas verbas.

_____, “Unha historia de amor posible”, *El Progreso*, “Vivir”, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018, p. 45.

Describe o acto institucional da Xunta de Galicia no IES Torrente Ballester no que participaron autoridades políticas, familiares, amigos e compañeiros, exercendo como anfitrión o director do centro pola exposición dedicada á autora. Logo recolle palabras do presidente da RAG, da filla Begoña Llácer e do presidente da Xunta de Galicia.

_____, “Selina Otero. ‘Os proxectos innovadores que se están facendo nas aulas sitúan ao alumno no centro’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 31 agosto 2018,

p. 7.

Entrevístase a Selina Otero pola publicación dunha monografía que recolle exemplos de innovación docente como guía pedagóxica. Fala de como xurdiu a idea do libro e como seleccionou os centros de ensino, entre eles o IES Torrente Ballester, pola posta en marcha da biblioteca por parte de María Victoria Moreno.

Gómez, María, “Continúan las festas da peregrina”, *Diario de Pontevedra*, “Dverno”, 17 agosto 2018, p. 13.

Informa de que entre as actuacións das festas da Peregrina haberá música e representacións teatrais, como a adaptación a monicreques de *Mar adiante*, de María Victoria Moreno, a cargo da compañía Bandullo Azul na que intercalaron contos populares con música.

Gómez, Cuca M., “La cocina asiática conoce Galicia”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 6 marzo 2018, pp. 54-55.

Entre outras actividades, salienta a representación da adaptación teatral de *Leonardo e os fontaneiros* no IES Torrente Ballester.

_____, “Y Fina habló de María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 11 maio 2018, p. 71.

Dá conta da conferencia “A vida e a obra de María Victoria Moreno”, a cargo da escritora e académica Fina Casalderrey, no ciclo de actividades previas ao 17 de maio que organiza a asociación socio-cultural O Burgo. Anúnciase unha lectura de textos o 16 de maio.

_____, “¡Quiero ser del Club Saltóns!”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 20 maio 2018, pp. 62-63.

Comenta as actividades realizadas desde o espazo infantil do Mercado de Abastos da cidade, chamando O Ganapán, ligadas á celebración do Día das Letras Galegas: un conto e a elaboración dunha receita da autora homenaxeada.

_____, “Gústache ler? E a poesía?”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 24 maio 2018, pp. 70-71.

Comenta a actividade #Lendoengalego realizada na Casa da Luz, dirixida á infancia e á xuventude do concello de Pontevedra con motivo do Día das Letras Galegas: a lectura dunha escolma de María Victoria Moreno.

_____, “Una agenda para la igualdad”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 25 maio 2018, pp. 62-63.

Dáse conta do acto celebrado no centro de acollida Príncipe Felipe en homenaxe a María Victoria Moreno, onde participaron máis de douscentos nenos e nenas

Hermida, María, “Galicia lembra a María Victoria Moreno como a muller comprometida que foi”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 18 maio 2018, p. 36.

Refire anécdotas vitais da homenaxeada que caracteriza como unha muller bondadosa e brava, que se lembrou no acto do Día das Letras Galegas, celebrado no IES Torrente Ballester no que a súa neta recitou “Cantiga”. Indica que a homenaxe continuou no Teatro Principal onde a Real Academia Galega celebrou unha sesión pública extraordinaria na que interviron Marilar Aleixandre, Fina Casalderrey, Xesús Alonso Montero e Víctor Freixanes. Por último, recolle as palabras da súa filla.

I. G., “Viveiro rindió tributo al gallego con música, teatro y monólogos”, *El Progreso*, “A Mariña”, 21 maio 2018, p. 16.

Faise eco das actuacións de música, teatro e monólogos que o Concello de Viveiro realizou no mes dedicado ás Letras Galegas, como a Gala pola Lingua, o espectáculo infantil sobre María Victoria Moreno e as sesións de contacontos na biblioteca.

Iglesias, Ana, “Diez stands y más de 40 actividades para fomentar la lectura”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 abril 2018, p. 26.

Indica que baixo o lema “Ler sen Fronteiras”, inaugurouse a XXXVII Feira do Libro de Santiago con pregón de Rosa Aneiros e que contará cun amplo programa de actividades para coñecer a homenaxeada, como presentacións de biografías súas.

Iglesias, Brais, “A música deu inicio á festa das Letras Galegas en Barbadás”, *La Región*, “Área metropolitana”, 12 maio 2018, p. 23.

Dá noticia da presentación do disco *Victoria da Luz* de Xardín Desordenado que homenaxea a María Victoria, e do espectáculo *Pitusa Semifusa* da Olga Braña.

J. B. V., “Andrea Pousa pondrá voz a la celebración del Día das Letras Galegas en Valença”, *Faro de Vigo*, “Baixo Miño”, 16 maio 2018, p. 15.

Describe o concerto musical que terá lugar na localidade de Valença para celebrar esta efeméride.

_____, “Salceda festejará en 17 de mayo con ‘Mostra de Maios’ y concierto de Roberto Oliveira”, *Faro de Vigo*, “Baixo Miño”, 16 maio 2018, p. 15.

Salienta na programación do Concello de Salceda de Caselas a II Mostra dos Maios, a lectura de textos de María Victoria Moreno, o concerto de Roberto Oliveira e a presentación do libro *Marc, o mono que naceu de novo*.

_____, “Los escolares no se pierden ‘Tui Le’”, *Faro de Vigo*, “Especial Baixo Miño/Louriña”, n.º 1.069, 26 maio 2018, p. 2.

Dáse conta da programación do Tui Le, un evento literario promovido polas bibliotecas escolares do municipio co obxectivo promover o intercambio de libros e actividades culturais. Coméntase que participaron máis de oitocentas alumnas e alumnos para render homenaxe a María Victoria Moreno con recitais de poesía, espectáculos de danza e un kamishibai a partir da adaptación dun dos textos de *O Principiño*.

_____, “La Feria del Libro de A Guarda despacha 500 ejemplares”, *Faro de Vigo*, “Especial Baixo Miño/ Louriña”, n.º 1.069, 26 maio 2018, p. 3.

Dáse conta do peche da undécima edición da Feira do Libro da Guarda na que participaron as librarías Ler, Atlántica, Cervantes e Ideas. Indícase que novelas e Literatura Infantil e Xuvenil foron as temáticas máis demandadas. Engádese que no final da xornada foron sorteados tres lotes de libros, camisolas, obras de María Victoria Moreno e outros regalos de Mamá Cabra e David Regueiro.

_____, “Música tradicional para celebrar las Letras Galegas en Mos”, *Faro de Vigo*, “Especial Baixo Miño/ Louriña”, n.º 1.069, 26 maio 2018, p. 4.

Informa das actividades que se realizaron no Auditorio do Centro Dotacional de Torroso e no Auditorio de Pozas, coas actuacións do Grupo de Gaitas e Baile Ruada de Torroso, a Banda de Música Xuvenil de Torroso, a coral Ventos do Val de Petelos e o gaiteiro mosense e compositor do himno de Mos, Xulio Lorenzo e A Gramola Gominola.

_____, “Los ‘maios’ y la música, protagonistas del Día das Letras Galegas en Salceda”, *Faro de Vigo*, “Especial Baixo Miño/ Louriña”, n.º 1.069, 26 maio 2018, p. 5.

Coméntase que o acto central de celebración do Día das Letras Galegas foi o concerto de Roberto Oliveira, a segunda Mostra de Maios e a lectura de textos escritos pola autora homenaxeada.

J. C., “Teatro, poesía e cine acaparan o Día das Letras en O Barco”, *La Región*, “Valdeorras”, 8 maio 2018, p. 22.

Faise eco dos actos do Concello do Barco en homenaxe de María Victoria Moreno, entre eles a representación teatral *Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos (homenaxe a María Victoria Moreno)* de Matrioshka; a conferencia “María Victoria Moreno, compromiso coa literatura, con Galicia e coa vida”, de Manuel Agra Villar; o recital de poesía de Teatro do Atlántico no Teatro Lauro Olmo e un maratón de lectura.

_____, “Agra recupera en O Barco a figura de María Victoria Moreno”, *La Región*, “Valdeorras - Trives”, 15 maio 2018, p. 24.

Informa da conferencia “María Victoria Moreno, compromiso coa literatura, con Galicia e coa vida” de Manuel Agra Villar na biblioteca do Barco, dentro do programa da Concellaría de Cultura e Educación para recuperar a figura desta escritora. Tamén se fai eco do espectáculo “A Festa das Letras” baseado en textos da literatura galega e dun recital de poesía do Teatro do Atlántico.

_____, “Una ‘xuntanza’ reunirá a los valdeorreses de Barcelona”, *La Región*,

“Valdeorras”, 18 maio 2018, p. 20.

Informa da I Xuntanza Valdeorresa en Barcelona na que se pretende apoiar a candidatura de Florencio Delgado Gurriarán ao Día das Letras Galegas e se falará de María Victoria Moreno e Carlos Casares.

J. M., “Rivas abriu A Revolta das Letras onte en Vimianzo”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Costa da Morte”, 13 maio 2018, p. 35.

Comenta a primeira Revolta das Letras no castelo de Vimianzo na que se ofreceu un encontro musical e poético inaugurado por Manuel Rivas con dous escenarios, dedicados a Rosalía de Castro e María Victoria Moreno, nos que actuaron grupos musicais, poetas e regueifeiros.

J. M. R., “O CEIP San Luis gañou o concurso das Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Costa da Morte”, 8 marzo 2018, p. 39.

Informa de que o colexio de infantil e primaria Xesús San Luís Romero, de Carballo, e o IES Gonzalo Torrente Ballester, de Pontevedra, foron os gañadores do Concurso-Exposición Letras Galegas 2018, convocado pola Secretaría Xeral de Política Lingüística. O CEIP carballés acadou o premio na categoría de educación infantil e primaria co traballo *Victoria Moreno, mestra con calma*.

_____, “Obradoiros didácticos e de regueifas nos colexios de Zas”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Costa da Morte”, 3 maio 2018, p. 33.

Dá conta do obradoiro creativo “Mª Victoria Morena, unha historia de amor”, que tivo lugar nos CEIP de Zas e Labarta Pose e que estivo a cargo de Polo Correo do Vento. Anuncia tamén a acollida do obradoiro didáctico de regueifas a cargo de Alba María e Lupe Blanco.

J. M. R., M. G., S. S., “A Área costeira celebra un intenso Día das Letras”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 16 maio 2018, p. 35.

Informa das actividades que terán lugar durante a celebración do Día das Letras nos municipios costeiros da Área de Compostela, que inclúen desde roteiros culturais polo casco histórico de Noia ata a Festiletras de Ponteceso ou un concurso de debuxo en Ribeira.

Jiménez, Irene, “Amplio programa de Feiraco no Día das Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 3 maio 2018, p. 37.

Informa das iniciativas de Feiraco en colaboración coa Secretaría Xeral de Política Lingüística con motivo do Día das Letras: Practica a LEItura, a reedición dos libriños *De onde ven o leite?*, e o VII Certame de Microrrelato. Este incorpora á súa habitual categoría de maiores de 19 anos unha infantil-xuvenil (dos 13 aos 18). O microrrelato terá inicio

nun fragmento de *A festa no faiado*, de María Victoria Moreno.

L. T., “Cultura de Sada tira de imaginación para evocar a María Victoria Moreno y celebrar el 17 de Maio”, *El Ideal Gallego*, “Área metropolitana”, 1 maio 2018, p. 16.

Anuncia a celebración dun programa de actividades, en concreto, dous concursos, un espectáculo teatral e o Salón do Libro de Sada, con motivo da celebración do Día das Letras Galegas 2018. Deste xeito, informa de que se pretende evocar a personalidade e obra da escritora María Victoria Moreno. O evento está organizado polo Concello de Sada a través da Concellería de Cultura, xunto coa colaboración do comercio e a hostalaría. Tamén destaca a actuación do grupo de teatro Matrioska Teatro con *Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos*.

L. P., “Sarria celebra la Semana das Letras con un taller manga y cuentacuentos”, *El Progreso*, “Sarria”, 11 maio 2018, p. 20.

Comenta que a concellería de Igualdade e Cultura do concello de Sarria presenta a Semana das Letras e a Lectura, nas que se inclúen exposicións, concertos, un obradoiro de manga e escritura e contacontos, baixo o tema “Mulleres de conto”, e que contará coa participación dos colexios e institutos do concello. Sinala que un contacontos estará baseado na obra *A brétema*, de María Victoria.

Lizcano, Rocío, “A galega que naceu en Cáceres”, *ABC*, “Galicia”, “María Victoria Moreno: Letras 2018”, 17 maio 2018, pp. 70-71.

Breve reportaxe arredor da figura de María Victoria Moreno, homenaxeada no Día das Letras Galegas 2018. Faise un breve repaso pola súa peripecia vital e profesional, facendo achegas de todas as facetas que esta artista desenvolveu na súa vida, nomeadamente como escritora, editora e activista cultural, destancado, notablemente, a súa faceta como docente, vertente do seu ser que ela máis apreciaba e defendía. Destacan tamén o feito de ser unha filla adoptiva de Galicia e que aínda non tendo o galego como lingua materna, e telo aprendido durante a xuventude, mostrar un apego tan grande pola fala, así como un enorme compromiso para con as nosas letras, para as que deixou un importante legado. Tamén se poñen en valor os seus atributos humanos e as leccións que deixou para os máis novos na súa faceta como escritora de literatura xuvenil e como mestra da palabra.

López, Belén, “Pequena biografía de María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 20 xaneiro 2018, p. 12.

Dá conta da presentación da obra *María Victoria Moreno. A muller que durmía pouco e soñaba moito* (Xerais, 2018) das autoras Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre que tivo lugar na librería Couceiro. No acto participaron, ademais das autoras, a xornalista de *La Voz de Galicia* Tamara Montero e o editor Manuel Bragado.

_____, “David Cortizo. ‘Á literatura galega non lle queda outra que estar na vangarda””, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 11 marzo 2018, p. 11.

Entrevista a David Cortizo, director editorial de Urco, na que fala do nacemento do selo editorial e a aposta polo xénero da fantasía e o terror, da colección “Mulleres bravas” como punto de inflexión na filosofía de traballo, e que o volume segundo está dedicado a María Victoria Moreno. Tamén comenta as directrices da editorial, baseada na filosofía do feminismo, a orixe do nome nun personaxe mitolóxico pontevedrés, a tradución da exitosa novela *Apocalypse Z*, a reedición dos contos de María Victoria Moreno, a creación dun premio dedicado á escritora e a intención de internacionalización.

_____, “O Torrente Ballester introduce as homenaxes a María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 22 marzo 2018, p. 13.

Informa da celebración dun acto académico no mes de abril en homenaxe á escritora e docente a que se lle dedica este ano o Día das Letras Galegas. O acto terá lugar no auditorio do instituto pontevedrés Torrente Ballester e participarán o actual presidente da Real Academia Galega, Víctor Fernández Freixanes, o seu antecesor no cargo, Xesús Alonso Montero, a académica Fina Casalderrey e o tradutor Xavier Senín. Destaca que na homenaxe terá lugar a proxección dun traballo audiovisual sobre a figura da escritora e a presentación dun conto inédito da docente.

_____, “María Victoria Moreno terá o seu roteiro en Pontevedra”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 4 abril 2018, p. 15.

Informa do roteiro que bota a andar en Pontevedra co motivo do Ano María Victoria Moreno, dirixido por Ana Acuña e Fina Casalderrey, e da gravación dun documental que se estreará no Teatro Principal con entrevistas e imaxes inéditas, dentro do acto académico do IES Torrente Ballester.

_____, “Pontevedra entrégase á causa de María Victoria”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018, pp. 12-13.

Describe os actos que se celebran en Pontevedra para homenaxear a María Victoria Moreno, como o pleno da Real Academia Galega no Teatro Principal, o acto institucional da Xunta de Galicia no IES Torrente Ballester e a homenaxe pública na praza de Curros Enríquez con recitado de poemas por parte da asociación cultural O Burgo; ademais do acto no IES Vilalonga de Sanxenxo coa representación teatral *Mar adiante* da compañía Bandullo Azul. Tamén destaca a web Primavera das Letras que fornece de recursos lúdicos e didácticos sobre a autora para o público infantil e o Concerto das Letras Galegas co que o Consello da Cultura Galega celebrou a homenaxeada. Por último, fala doutras iniciativas por parte de distintos centros de ensino como o CEIP San Martiño de Salcedo.

_____, “Galicia celebra o compromiso coa lingua de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, 18 maio 2018, pp. 2-3/ “Galicia festexa a fidelidade á lingua do pobo ‘que amasa o pan’ de María Victoria Moreno”, *El Progreso*, “Vivir”, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018, p. 44-45.

Recolle a sesión plenaria da Real Academia Galega no Teatro Principal de Pontevedra na que se incidiu na condición feminina da homenaxeada, tanto na intervención de Marilar Aleixandre, quen reparou nas tensións entre a vida profesional e doméstica das mulleres escritoras, como na de Víctor Freixanes. Logo descríbese todo o acto e as personalidades

asistentes, ademais de recoller as palabras de Fina Casalderrey, quen salientou as características da súa escrita e o compromiso coa lingua. Tamén se recolle que hai quince candidatos propostos para o próximo ano e se indica que a autora foi escollida polos seus méritos literarios, a súa condición de mestra e o seu compromiso coa lingua galega.

_____, “Esa muller que quixo falar coma nós”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Día das Letras Galegas”, 18 maio 2018, p. 5.

Indica que na homenaxe popular a María Victoria Moreno da asociación socio-cultural O Burgo se realizou unha lectura pública de poemas seus e que o alcalde eloxiou a súa figura, gabando a súa decisión de adoptar a lingua galega como propia, denunciando a tiranía do castelán e o inglés.

_____, “Un mural e un selo pecharán o Ano María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 2 outubro 2018, p. 12.

Informa dos últimos actos de homenaxe que se celebrarán na cidade de Pontevedra como culminación do ano María Victoria Moreno e que consistirán na realización dun mural na rúa Eduardo Pondal, preto da casa onde viviu, e no lanzamento dun selo conmemorativo.

López, Ruth, “María Victoria, a todo tren”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, 14 maio 2018, p. 23/ *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Letras Galegas”, 12 maio 2018, p. 70.

Sinala que a Secretaría de Política Lingüística e Renfe queren difundir a figura de María Victoria Moreno cunha serie de accións, como a colocación de repousacabezas coa súa imaxe, unha mostra de carteis cos proxectos gañadores do Concurso-Exposición Letras Galegas 2018 e a distribución de folletos con información biobibliográfica. Lembra que no ano 1993 a compañía ferroviaria editara, xunto con Caixa Galicia, *O libro da saudade e dos degoiros*, no que María Victoria animou á mocidade a ler e ofreceu a súa visión humanista, optimista e solidaria.

_____, “Todas as boas letras de María Victoria Moreno”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Día das Letras”, 16 maio 2018, p. 78.

Recolle os actos para lembrar a vida e obra da homenaxeada como certames, concertos, presentacións de volumes. Así salienta a presentación de *É a lúa que baila... María Victoria Moreno e a lírica dos Seis poemas galegos de Federico García Lorca*, o Concerto das Letras Galegas do Consello da Cultura Galega, os premiados do Certame de Narración e Debuxo Infantil Letras Galegas 2018 e a presentación do volume da USC *María Victoria Moreno. Nun lugar de Galicia*.

M. A. C., “A mostra ‘María Victoria Moreno. Paisaxes e personaxes’ chega hoxe a Pontevedra”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 14 maio 2018, p. 6.

Indica que esta mostra itinerante, coordinada por David Pintor, chega a Pontevedra e que consiste nun diálogo gráfico de oito ilustradores galegos de prestixio con obras de María Victoria Moreno, conformando unha galería de retratos e lugares do universo literario da autora. Tamén comenta que se completa con fragmentos literarios, tres paneis

biobibliográficos e dúas vitrinas cunha escolma de obxectos persoais, como o manuscrito de *O catavento*.

_____, “Normalización Lingüística impulsa diversas actividades na semana das Letras Galegas”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 14 maio 2018, p. 6.

Enumera as actividades que terán lugar nos centros escolares, como roteiros con actividades para dinamizar a lingua galega ou obradoiros creativos impartidos por Xandobela.

M. C. S., “A Xunta impulsa o galego fóra das súas fronteiras coa figura de Moreno”, *Diario de Arousa*, “Vilagarcía”, p. 9/ *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, p. 17/ *El Ideal Gallego*, “A Coruña”, p. 17, 13 maio 2018.

Indica que o proxecto “María Victoria Moreno, mestra con alma”, elaborado polo carballés CEIP San Luis Romero, dará a coñecer a figura da escritora nas universidades de Europa e América e na colectividade emigrante. Comenta que gañou o Concurso-Exposición Letras Galegas 2018 na categoría Infantil e Primaria con láminas e materiais didácticos, que se distribuíron por puntos de Galicia e do exterior. Refire que o xurado salientou a orixinalidade e innovación do traballo e que a lámina titulada “A prol da igualdade” foi elixida por Vegalsa Eroski para visibilizar o Día das Letras Galegas. Por último, repara na campaña lingüística que inclúe o reparto de chapas e folletos biográficos sobre a autora con contos e fragmentos narrativos.

M. G., “Concerto, contacontos e un monólogo no Mes das Letras de Porto do Son”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Noia.Muros”, 3 maio 2018, p. 32.

Descríbese o programa do Mes das Letras do concello de Porto do Son que inclúe actividades como concertos musicais, contacontos coa obra *Pan con chocolate* e o monólogo de Isabel Risco *As aventuras de Nabiza Girl*.

_____, “Arranca en Carnota unha completa programación cultural para estes días”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Noia.Muros”, 3 maio 2018, p. 32.

Informa da programación cultural do Concello de Carnota que acolle entre outras actividades o espectáculo teatral *Bicos con lingua* de Talía Teatro.

_____, “Oito espectáculos copan a Semana das Letras”, “Noia.Muros”, 13 maio 2018, p. 32.

Enumera os grupos teatrais que configuran o programa da Semana das Letras de Muros que pechan a XII Mostra de Teatro Xosé Agrelo.

_____, “Lousame dedicou a Festa do Galego para aos nenos”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Noia.Muros”, 13 maio 2018, p. 32.

Comenta que na Casa de Cultura de Lousame tivo lugar a XVI Festa do Galego ao redor de María Victoria Moreno.

_____, “Continúa con éxito de asistencia o Maio Cultural”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 22 maio 2018, p. 33.

Informa da sesión de contacontos para a nenez de Riberia coa proposta de Polo Correo do Vento *María Victoria Moreno, unha historia de amor*.

M. G. M., “Política Lingüística e Renfe achegarán a figura de Moreno en trece trens e dez estacións”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, p. 11/ *El Ideal Gallego*, “A Coruña”, p. 13, 12 maio 2018.

Informa da presentación da campaña lingüística da Secretaría Xeral de Política Lingüística e Renfe na que achegarán a escritora aos pasaxeiros con paneis informativos, repousacabezas e vídeos. Indica que os debuxos que acompañan son os gañadores do Concurso-Exposición Letras Galegas do CEIP Xesús San Luís Romero na categoría de Primaria e do IES Torrente Ballester na de Secundaria. Por último, comenta que tamén se repartirán chapas que promoven o uso do galego e uns folletos biográficos que dan conta da vida e obra de María Victoria Moreno, con fragmentos das súas obras *Mar adiante*, *Anagnórise* e *Guedellas de seda e liño*.

_____, “La escritora con sombrero sale de las páginas”, *Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego*, “Sociedad”, 13 maio 2018, p. 37.

Repasa as actividades en homenaxe de María Victoria Moreno, como a representación de Matrioshka Teatro *Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos*, debates, contacontos, obradoiros e concertos.

_____, “O romance dunha muller con sombreiro e as letras que falan de brétema e paxaros”, *Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego*, “Sociedad”, 18 maio 2018, pp. 36-37.

Describe diferentes actividades en honor da escritora, como a lectura pública de fragmentos, un obradoiro de creatividade, reparto de publicacións sobre a súa figura en formato audiovisual e folletos, conferencias, representacións teatrais como *Can Branco* *Can Negro*, concertos musicais, ofrendas florais e faladoiros.

M. M., “Os Bolechas van pasar a tarde de mañá en Pontevea”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Comarca de Santiago – A Barcala – Xallas”, 16 maio 2018, p. 30.

Dá conta da actividade organizada polos empresarios de Pontevea (Teo) con motivo do Día das Letras Galegas e que consistirá nunha gran festa na que participarán Os Bolechas.

_____, “El Día da Biblioteca acercará a los niños a obras de mujeres”, *La Región*, “Sociedad”, 24 outubro 2018, p 22.

Dá conta da celebración do Día da Biblioteca no concello de Ribadavia, actividade que pretende achegar aos máis cativos á escrita feita por mulleres en lingua galega e desta forma contribuír á posta en valor da papel de mulleres como Ángeles Alvariño, Maruja Mallo, Ernestina Otero ou María Victoria Moreno.

M. N., “Mitoloxía, historia e natureza, aliados nas Rías Baixas”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 1 marzo 2018, p. 14.

Dá conta da celebración da Gala do Turismo organizada pola Deputación de Pontevedra que vai ter lugar no Auditorio Mar de Vigo. Destaca que se deu voz á autora María Victoria Moreno, homenaxeada co Día das Letras Galegas 2018.

M. V., “Extremadura únese a Galicia para honrar a María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, 25 abril 2018, p. 48.

Presenta a programación da Real Academia Galega en homenaxe a María Victoria Moreno na que participarán representantes da Junta de Extremadura. Indica que se proxectará un documental, se presentará a obra *O escalón de Ulises*, de Montse Fajardo, se celebrará o Correlingua ou o Concerto das Letras, coa peza musical composta por Miguel Matamoro sobre un texto da escritora. Ademais anuncia o simposio da RAG.

_____, “Que fai a comarca polas Letras?”, *La Opinión*, “A Coruña”, 18 maio 2018, p. 9.

Repasa os actos dispares dos concellos da comarca coruñesa, caso por exemplo de Sada, que contará con presentacións de libros, representacións teatrais e espectáculos de maxia en lingua galega, ou o de Bergondo cunha actuación musical e ofrenda floral.

M. Manteiga, “Os Bolechas elixiron Pontevea para a festa das Letras Galegas e do comercio”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Comarca de Santiago-A Barcala-Xallas”, 17 maio 2018, p. 32.

Informa da ampla programación que se levou a cabo desde o concello de Pontevea para a celebración das Letras Galegas, que abarca desde roteiros e pasarrúas a un obradoiro de cociña para celíacos, e todo no marco dunha xornada protagonizada polos xa míticos Bolechas de Pepe Carreiro.

Montero, Luís, “A RAG presenta a web Primavera das letras de Mª Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 23 febreiro 2018, p. 44.

Informa da presentación do proxecto web Primavera das letras de María Victoria Moreno da man da Real Academia Galega, en colaboración co colexio de educación primaria Marcos da Portela, que tivo lugar na cidade pontevedresa. O evento contou coa presenza da directora, Alicia Martínez, o presidente Víctor F. Freixanes e a académica Fina Casalderrey, a filla da homenaxeada, Begoña Llácer Moreno e o seu viúvo, Pedro Ferriol, xunto a alumnado, membros da ANPA e docentes dos centros próximos.

Mouriño Almeida, Luís, “No verán... un conto’ contaxia aos nenos a paixón polos libros”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 27 agosto 2018, p. 6.

Informa que a iniciativa “No verán... un conto” do Servizo de Normalización Lingüística de Vigo leva contacontos, monicreques, música infantil e regueifas ás rúas da cidade. Entre outras actividades salienta “María Victoria Moreno, unha historia de amor” de Polo Correo do Vento para homenaxear a escritora extremeña.

Neira, C., “Dinamizar a lectura coas obras de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Marín”, “O Morrazo”, 22 abril 2018, p. 21.

Dáse conta das actividades programadas polo Concello de Marín dirixidas aos escolares co fin de darlles a coñecer a figura da escritora homenaxeada. Indícase que para infantil se ofrecen contacontos e representacións teatrais sobre a vida e traxectoria literaria e que para Primaria obradoiros creativos co fin de poñer en valor a figura da mestra e incentivar o hábito lector.

Núñez Feijóo, Alberto, “A lingua que namora”, *ABC*, “Galicia”, “Tribuna”, pp. 70-71/ *Atlántico Diario*, “Opinión”, “No Día das Letras Galegas”, p. 18/ *Diario de Arousa/ Diario de Ferrol*, “Galicia”, p. 21/ *Diario de Pontevedra*, “Opinión&Análisis”, p. 29/ *El Correo Gallego*, “Opinión”, p. 4/ *El Ideal Gallego*, “Galicia”, p. 21/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 32/ *Faro de Vigo*, “Opinión”, p. 27/ *La Opinión*, “Opinión”, p. 21/ *La Región*, p. 33, 17 maio 2018.

Recolle as palabras que o presidente da Xunta de Galicia, Alberto Núñez Feijóo, adica a María Victoria Moreno con motivo da súa homenaxe no Día das Letras Galegas deste ano.

Lema, X.L., “Varios actos celebran hoxe o Día das Letras Galegas”, *El Correo Gallego*, “Área Compostela”, 17 maio 2018, p. 38.

Entre os distintos eventos para festexar o Día das Letras Galegas, salienta as actividades do Concello de Melide que organizou un espectáculo de animación á lectura, unha obra de monicreques titulada *Vida, crimes e prisión de Toribio de Mañón* e o espectáculo *Mar adiante*.

Ocampo, Carlos, “A profesora que enfeitizou os mozos coa pluma”, *La Voz de Galicia*, “La Voz de la Escuela”, n.º 1.184, 2 maio 2018, p. 6.

Comenta a importancia desta autora para o despegue e consolidación da Literatura Infantil e Xuvenil galega e recorda algúns momentos da súa biografía e a súa poética, salientando a súa cultura literaria e a imaxinación desbordante para crear novos mundos e personaxes críbles, ademais do tratamento na súa produción literaria de temáticas espiñentas, como a desigualdade social e a violencia machista, os cambios emocionais e psíquicos da adolescencia e o mundo do ensino con intención ética, ao subliñar valores como a tenrura, a comunicación e o diálogo. Tamén repara no tratamento do espazo e do tempo, na preferencia por historias que comezan in extrema res, o predominio pola primeira persoa e o estilo de marcado lirismo e riqueza do léxico.

_____, “Libros de verán para todas as idades”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de la Escuela*”, n.º 1.190, 13 xuño 2018, p. 6.

Entre as lecturas de verán seleccionadas, aparecen dúas obras de María Victoria Moreno: o último libro que viu publicado en vida, *Eu conto, ti cantas...* (Xerais, 2015), tres contos de animais escritos en verso, e máis a clásica novela xuvenil *Anagnórise*, reeditada en Costa Oeste (Editorial Galaxia).

Ocampo, E., “Os Bolechas estrean unha serie baseada en ‘As miñas primeiras Letras Galegas’”, *Faro de Vigo*, “Tv/ Espectáculos”, 3 maio 2018, p. 59.

Ademais de anunciar o novo título da colección “As miñas primeiras Letras Galegas”, preséntase a nova serie audiovisual de monicreques, para dar a coñecer á infancia autores da literatura galega homenaxeados nas Letras Galegas, que se emitirá no programa *Xabarín Club* da TVG e do que puido gozar no acto de presentación o alumnado do CEIP Cidade Vella da Coruña. Recóllense verbas do presidente da Real Academia Galega e indícase que tamén asistiron o director de Caixa Rural Galega, o secretario xeral de Política Lingüística, o director de proxección social da TVG e o director de Edicións Bolanda.

Ocampo, Elena, “Soto: ‘María Victoria Moreno foi pioneira na crecía da literatura infantil e xuvenil’”, *Faro de Vigo*, “Sociedade”, “Club Faro”, 17 maio 2018, p. 37.

Dá conta da celebración dunha charla organizada polo Club Faro en Pontevedra en lembranza da homenaxeada no Día das Letras, María Victoria Moreno, de quen debuxaron un retrato no seu papel de escritora e docente o editor Manuel Bragado, a filóloga e tradutora Isabel Soto e o catedrático de francés Xavier Senín, amigos e estudosos da obra desta autora.

P. O. C., “Galicia réndelle tributo a María Victoria Moreno cunha ampla programación cultural”, *La Opinión*, “*especial*”, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018, p. 2.

Describe a programación cultural da Xunta co gallo das Letras Galegas que abrangue iniciativas literarias, expositivas, deportivas, empresariais e musicais para todos os públicos coas que difundir o legado lingüístico e literario desta escritora pioneira da Literatura Infantil e Xuvenil galega. Entre esas actividades, salienta a exposición “María Victoria Moreno. Paisaxes e personaxes” comisariada por David Pintor e que acolle un panorama da ilustración contemporánea en Galicia, as mostras bibliográficas do Museo Pedagóxico de Galicia e do Museo Etnográfico de Ribadavia e a nivel educativo o Concurso-Exposición Letras Galegas 2018, a IV Xornada do Día das Letras Galegas.

_____, “Máis de 50 autores recoñecidos no 17 de maio desde 1963”, *La Opinión*, “*especial*”, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018, p. 4.

Ofrécese unha relación dos cincuenta e cinco autores homenaxeados no Día das Letras Galegas dende 1963 até o 2018.

_____, “A profesora de orixe estremeño que amosou o seu amor polo galego ‘nos libros

e na vida”, *La Opinión*, “especial”, “Día das Letras Galegas”, 17 maio 2018, p. 6.

Salienta o amor polo galego que amosou a escritora na súa escrita e na vida como docente, editora, libreira e tradutora e que se reflicte nesta biografía asinada por Marilar Aleixandre e Fina Casalderrey, recollendo palabras das autoras e do presidente da Real Academia Galega, Victor Freixanes, ao facer unha lembranza vital da homenaxeada cos acontecementos máis importantes.

Pena Presas, Montse, “Nosoutras”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 669, “Letras Galegas 2018”, “María Victoria Moreno”, “Un compromiso arreo”, 17 maio 2018, p. II.

Informa do acto de presentación deste volume de relatos, algúns inéditos, na que a autora dálle visibilidade ás mulleres. Recolle algunhas palabras da concelleira Anabel Gulías, da editora Andrea Jamarido e do tradutor Xavier Senín que salienta a faceta docente, escritora de Literatura Infantil e Xuvenil e o seu lado máis humano.

Pardo, Alicia, “Unha homenaxe de verbas e música”, *La Opinión*, “Ciudad y Cultura”, 16 maio 2018, p. 12.

Faise eco das múltiples actividades que se celebrarán en toda Galicia para festexar esta data, como contacontos, concertos, pezas teatrais, presentacións de libros, faladoiros, lecturas dramatizadas dos contos da autora homenaxeada *Can branco, can negro* e *O cataventos* e contacontos.

Pinacho, Antonio, “El festival de Títeres ofrece 18 espectáculos en las calles para celebrar las Letras Galegas”, *Faro de Vigo*, “Área Metropolitana. Redondela.Soutomaior.Pazos de Borbén. Fornelos de Montes”, “Redondela”, 17 maio 2018, p. 18.

Informa de que o XIX Festival de Títeres de Redondela ofertará 18 espectáculos a pé de rúa e de balde con motivo da celebración do Día das Letras Galegas e de que esta programación incluírá representacións teatrais, xogos populares, o mercadiño titiriteiro e o concerto de María Fumaça.

Plaza, Vicente, “Paisaxes e personaxes’, tributo a María Victoria Moreno en Santiago”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 26 abril 2018, p. 36.

Describe a mostra itinerante *María Victoria Moreno: Paisaxes e personaxes* que se inaugura na Biblioteca Ánxel Casal e que convida a descubrir o universo literario da autora a través de ilustracións dos personaxes e escenarios de oito dos seus libros, ademais de poñer en valor o legado ético e idiomático da autora. Salienta o rico panorama actual da ilustración en Galicia que achega o seu contributo baixo a coordinación de David Pintor con oito paneis que se completan con tres paneis biobibliográficos, unha escolma de obxectos persoais e o manuscrito de *O cataventos*. Enumera as autoridades que asistiron ao acto de presentación e ofrece unha pequena biografía da autora.

Ponte, Xesús, “Rábade Paredes lembra a María Victoria Moreno cunha charla en Lugo”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 16 outubro 2018, p. 58.

Faise eco da conferencia “A miña relación con María Victoria Moreno” do profesor Xesús Rábade Paredes no Club Cultural Valle Inclán de Lugo. Tamén se indica que haberá unha sesión ao redor do libro *Os Novísimos* e unha mesa redonda.

Prada, A., “Actividades de animación á lectura nas bibliotecas de Bertamiráns e O Milladoiro”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Ames. Santa Comba.Vedra”, 2 maio 2018, p. 29.

Informa da celebración de diferentes actividades de animación á lectura que se van desenvolver nas bibliotecas municipais de Bertamiráns e O Milladoiro. Trátase de tres sesións de contacontos e un obradoiro centrado na obra *Mar adiante* da autora homenaxeada este ano no Día das Letras Galegas María Victoria Moreno. As actividades están dirixidas principalmente aos máis cativos.

R. P., “Gadis súmase ao Día das Letras Galegas”, *Diario de Pontevedra*, “Área metropolitana”, “Condado/ Louriña”, 9 maio 2018, p. 54.

Dá conta que os supermercados Gadis, dentro do plan de Responsabilidade Social Corporativa, realiza unha serie de accións coas que homenaxea a figura da escritora María Victoria, como regalar 30000 exemplares do libro *Papá Bolechas doa sangue*, de Pepe Carreiro, que incide no carácter solidario e gratuíto da doazón; repartir marcapáxinas cun poema de *Elexías de luz*, ademais de distribuír máis de dous millóns de bolsas cun fragmento do ensaio *Diario da luz e da sombra*.

R. Tébar, “Mostra de Maios no Día das Letras’ en Salceda”, *Atlántico Diario*, “Vivir aquí”, “Sociedad”, 16 maio 2018, p. 17.

Presenta a programación do Concello de Salceda para celebrar esta efeméride que acolle a “Mostra dos Maios”, a lectura de textos de María Victoria e presentacións de libros.

RAG, “Comprometida coa lingua, a literatura infantil e o ensino”, *Diario de Arousa/ Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego*, “Especial”, “Día das Letras Galegas 2018”, 17 maio 2018, p. 30-31.

Realízase unha biografía da homenaxeada, repasando os estudos, a profesión de docente, o seu activismo a prol da lingua galega, os cursos de galego que impartiu, a contribución como escritora, a enfermidade e os seus últimos anos de vida. Tamén se acollen fichas bibliográficas coa súa produción literaria, das que se ofrecen un resumo.

Ramos, J. M., “Carballo festexará o 17 de maio con obradoiros, teatro, pintura e música”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Costa da Morte”, 13 maio 2018, p. 35.

Describe o programa de actividades para celebrar as Letras Galegas do Concello de Carballo que inclúe teatro, proxeccións audiovisuais, pintura, obradoiros e música, salientando o obradoiro creativo “María Victoria Moreno, unha historia de amor”, a lectura colectiva de obras da autora, a representación de *Contos no faiado*, a cargo de Galeateatro e o concerto das Letras.

Ramos, José M., “Un premio ao traballo en equipo para o CEIP Xesús San Luís Romero”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 12 maio 2018, p. 34.

Comenta o acto de entrega do premio do Concurso-Exposición Letras Galegas na categoría de Educación infantil e primaria ao CEIP Xesús San Luis Romero de Carballo polo seu proxecto “Victoria Moreno, mestra con alma”, imaxe que promocionará as Letras Galegas en Galicia e no exterior. Indica que o obxectivo é achegar a figura da autora con este proxecto que consta dunha serie de láminas, unha guía didáctica, marcapáxinas e unha regra. Por último, recolle as palabras do xurado e describe o acto de entrega e os galardóns recibidos.

_____, “O castelo de Vimianzo vive a revolta das letras galegas”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Costa da Morte”, 12 maio 2018, p. 32.

Comenta que no castelo de Vimianzo terá lugar a revolta das letras galegas cun pregón a cargo de Manuel Rivas e música, poesía, regueifas, obradoiros e monicreques cun espazo para os máis pequenos.

_____, “Unha homenaxe a ‘Victoria Moreno, mestra con alma’ do CEIP San Luís Romero”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 13 maio 2018, p. 34.

Sinala que o CEIP Xesús San Luis Romero de Carballo recibiu o premio do Concurso-Exposición Letras Galegas na categoría de infantil e primaria polo seu proxecto “Victoria Moreno, mestra con alma”, imaxe que promocionará as Letras Galegas en Galicia e no exterior. Indica que o proxecto consta dunha serie de láminas, unha guía didáctica, marcapáxinas e unha regra. Por último, recolle as palabras do xurado e describe o acto de entrega e os galardóns recibidos.

Rial, Z. “La RAG destaca el ‘insólito compromiso’ de la autora homenajeada con el gallego”, *ABC*, “Galicia”, “María Victoria Moreno”, 17 maio 2018, pp. 68-69.

Informa do acto da RAG no Teatro Principal de Pontevedra en homenaxe da escritora extremeña e reproduce palabras dos académicos Víctor Freixanes, Marilar Aleixandre, Xesús Alonso Montero e Fina Casalderrey que destacaron o amor pola palabra e a visión apoloxista e reivindicativa do idioma, ademais de repasar a traxectoria vital e literaria da autora. Por último, denúnciase a escasa presenza de mulleres na institución académica.

Rozas, Ramón, “Fotos dende o Lérez”, *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ “A literata e o arquitecto”, *El Progreso*, p. 72, “A vida nun fío”, 10 xaneiro 2018.

Salienta as homenaxes á literatura e á arquitectura en Pontevedra, grazas ás designacións de María Victoria Moreno no Día das Letras Galegas e Alejandro de la Sota no Día das Artes Galegas. Indica que se celebrarán actividades sobre as súas figuras.

_____, “Cando as palabras asustan”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Saga/ Fuga”, 2 marzo 2018, p. 11.

Coméntase o encontro “As mulleres que opinan son perigosas” que terá lugar no Teatro Principal de Pontevedra así como o anuncio da concesión dunha placa na honra da homenaxeada no Día das Letras Galegas deste ano, María Victoria Moreno, na cidade pontevedresa onde viviu a escritora.

_____, “Dúas biografías e unha rúa”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Rue Saint - Antoine nº 170”, 19 marzo 2018, p. 9.

Comenta o cambio de nome dunha rúa de Pontevedra que tomará o nome da homenaxeada nas Letras Galegas. Ademais indica a publicación de distintas achegas sobre a escritora, como *Memoria das mulleres* de Montse Fajardo e dúas biografías: *María Victoria Moreno, a muller que durmía pouco e soñaba moito*, de Marilar Aleixandre e Fina Casalderrey e *A voz insurrecta. María Victoria Moreno, entre a literatura e a vida*, de Montse Pena, que se achegan dunha maneira amena e didáctica á escritora, a través dos distintos capítulos nos que se dá conta da súa vida e traxectoria profesional e literaria.

S. A., “Un acto institucional inaugurará hoy la avenida de María Victoria Moreno”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, 27 abril 2018, p. 5.

Informa da inauguración institucional da avenida María Victoria Moreno de Pontevedra en homenaxe á escritora.

S. Penelas, “Un vigués pone música al Día das Letras”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 13 maio 2018, p. 10.

Informa que o músico Miguel Matamoro compuxo a peza “Dous folios que foron brancos” dedicada a María Victoria Moreno que estreará no Concerto das Letras Galegas coa Real Filharmonía, unha homenaxe musical organizada polo Consello da Cultura Galega. Para a inspiración, indica que o compositor leu obras da escritora e escolleu dous poemas, elaborando unha muiñeira moderna.

S. S., “Ribeira programa vinte actividades arredor de María Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 28 abril 2018, p. 32.

Indica que o Maio Cultural de Ribeira, organizado pola Concellería de Cultura e Educación inclúe vinte actividades para coñecer a literatura e cultura ao redor da figura de María Victoria, entre elas a representación *María Victoria Moreno. Unha historia de amor*, de Serafín Marcos, a presentación de *Doce cartas a María Victoria Moreno*, de Ánxela Gracián e *A voz insurrecta*, de Montse Pena, xogos populares, obradoiros e música.

_____, “Un espectáculo achegará a obra de Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 20 maio 2018, p. 35.

Faise eco do espectáculo infantil *María e os ollos alabaradores*, da compañía Xarope Tulú que se inspira en fragmentos e relatos de María Victoria Moreno nos que trata os afectos no ámbito educativo, o respecto pola natureza e o amor polos animais.

_____, “Organizan para hoxe un roteiro musical e literario”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 20 maio 2018, p. 35.

Coméntase o roteiro previsto polo BNG da Pobra con motivo do Día das Letras Galegas, con saída do lugar de Ouxo ás 11.30 horas, destinado a poñer en valor a toponimia dos lugares do concello. Tamén se fará unha lectura de textos da escritora homenaxeada.

S. V., “A Filharmónica esgota as entradas para o concerto”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 16 maio 2018, p. 9.

Informa de que as entradas están esgotadas para o concerto da véspera do Día das Letras Galegas, organizado polo Consello da Cultura Galega en colaboración con Afundación. O repertorio conta cunha peza creada para a ocasión e inspirada en María Victoria Moreno. O 17, a Banda de Música de Salcedo ofrecerá un concerto no que se inclúen temas coma “Lela”, “Negra sombra” ou “Non chores Sabeliña”.

Santos, Amara, “As obras de María Victoria Moreno cobran vida en Bouzas”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, 18 maio 2018, p. 31.

Comenta o acto na Alameda de Bouzas no que se homenaxeou á escritora cun pregón emotivo de Antonio García Teijeiro e a lectura de fragmentos de obras da escritora. Faise eco das palabras doutros persoeiro como o alcalde Abel Caballero e a presidenta da Deputación, Carmela Silva, quen reivindicou o recoñecemento das mulleres de Galicia e leu un fragmento de *Mar adiante*, do que se resume o argumento.

Salgado, Fernando, “Cuntis celebrará el Día das Letras Galegas con teatro, tapas y pintura”, *Diario de Pontevedra*, “*Diario de Caldas*”, n.º 598, “Vivir en Caldas”, 16 maio 2018, p. 2.

Indica que en Cuntis celebran esta data con tapas, o Certame de Pintura Rápida e representacións teatrais a cargo do grupo de teatro CPU Aurelio Rey e da Escola Artística de Cuntis Chumpá Teatro.

Seoane, Luis, “Máis dun cento de nenos lembran a Victoria Moreno”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 17 outubro 2018, p. 38.

Informa da celebración dun acto de homenaxe a María Victoria Moreno no marco do concurso ‘Contádenos o Voso Día das Letras’, organizado pola Real Academia Galega e

no que as crianzas dos colexios premiados foron os encargados de levar á cabo esta particular conmemoración.

Souto, Suso, “Once grupos amenizarán la VIII Romaría das Letras”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza”, 8 maio 2018, p. 32.

Preséntase a oitava edición da Romaría das Letras de Boiro na que haberá xogos tradicionais, obradoiros de música tradicional, unha lectura de textos de María Victoria Moreno a cargo do grupo Airiños, presentacións de libros, concertos de música e unha exposición de fotos sobre literatura.

V. M., “María Victoria Moreno ya tiene su placa en la ciudad”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 2 mayo 2018, p. 8.

Dá conta da inauguración dunha placa na honra de María Victoria Moreno con motivo do Día das Letras Galegas. No acto participou o presidente da Real Academia Galega, Víctor Freixanes, o viúvo de María Victoria Moreno, unha filla e unha neta da escritora.

Varela, Pablo, “A pioneira que escolleu ser galega, homenaxeada nun simposio na RAG”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 28 novembro 2018, p. 36.

Descríbense os contidos das conferencias das xornadas do Simposio que a RAG lle dedica a María Victoria Moreno, no que participaron Víctor Freixanes, Blanca-Ana Roig Rechou, Marilar Aleixandre, Mercedes Queixas e a conferencia de clausura de Xesús Alonso Montero. Recóllense as verbas de Roig quen destacou a reescritura dos contos populares con uso humanizador e ideolóxico, a difusión da poesía infantil e o carácter pioneiro á hora de mostrar a importancia das mulleres.

Vila, Sara, “María Victoria Moreno a escena para democratizar o acceso á cultura”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 24 abril 2018, p. 13.

Faise eco que a Deputación de Pontevedra levará aos concellos seis obras dramáticas sobre a homenaxeada para democratizar o acceso á cultura: Matrioschka Teatro *Señora que pasea pola rúa con dous cans preciosos*, Viravolta Títeres e Seisdedos *Romance de canas*, Odaiko *Mar Adiante*, Ubú Teatro *Leonardo e os fontaneiros*; Limiar Teatro *Anagnórise* e Polo Correo do Vento *Unha historia de amor*.

_____, “Música e literatura, da man na véspera das Letras Galegas”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 10 maio 2018, p. 12.

Dá conta que a música e a literatura centrarán os actos para conmemorar a figura homenaxeada, como o Concerto organizado polo Consello da Cultura Galega no que se estreará a peza “Duns folios que foron brancos” de Miguel Matamoro inspirada na obra de Moreno.

Vilas, A., “Unha estremeña que foi profeta en Galicia”, *El Progreso*, “Vivir” “Cultura”, 13 maio 2018, p. 76.

Repasa a traxectoria vital da escritora extremeña que namorou de Galicia e participou activamente na defensa da lingua galega e dos dereitos da muller, como fixo en *Anagnórise*, destacando como as súas grandes paixóns, os nenos e a literatura. Logo repara no programa de actividades organizado pola Consellería de Cultura, que inclúe deportes, concertos e teatro inspirados na autora, ademais doutras actividades dirixidas aos máis novos, como concursos de relato e poesía, obradoiros creativos, contacontos e lectura participativa, sen esquecer as actividades en soporte dixital e a exposición itinerante para dar a coñecer a obra da autora homenaxeada con doce paneis con debuxos de David Pintor. Por último, salienta a iniciativa de Renfe e Política Lingüística con repousacabezas nos trens coa imaxe da autora para dala a coñecer aos turistas e as bolsas conmemorativas do grupo Eroski.

Vizoso, Sonia, “La profesora de Cáceres que amó el gallego”, *El País*, 18 maio 2018, contracuberta.

Faise un repaso pola celebración das Letras Galegas, incidindo en que só en catro ocasións se lle dedicou a escritoras, caso deste ano. Logo, ofrécese unha biografía da homenaxeada cos fitos máis importantes como docente e escritora activista da lingua galega, salientando a escrita para a infancia e xuventude.